

Tormi Piret:

„Om hüämiil tiidä' anda',
õt Seto Tandsovägi
olõ-õi tsuugõ sängü ala
käknü õga tandsokängi
tarõala touganu.“

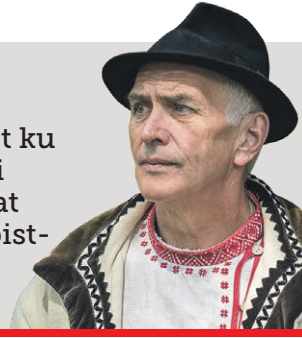
lk 2

Hõrna Aare:

„Obinitsa kerkoh om nii, õt ku
kiäki jääs vanast ni jovva-i
inämp torni minnä', sis piat
kiäki tõõnõ, noorõmb trepist-
redelist üles ronima.“

lk 3

Nassari Elvi:

„Sis timä harot nii, õt pand'
põllu pääl rüäkubo' ritta
ja laul', nigu õga kubo olõsi'
määne sugulanõ – õgalõ
uma' kurtmisõ'-kitmisõ'.“

lk 4

Setomaa

Hind 1.50 eurot

September 2023, nr 9 (406)

Välläandmist tugõ Setomaa Kultuuriprogramm

Vahel Setomaa valla leht

Lämmä' päävä', suurõ' saaja', seto nätäl, süküskuu'

Peräst rahmõldamisõga täudet palavat suvvõ
tull' lämme süküses Setomaalõ.

KAUKSI ÜLLE

Inemisõ' juuskva' mõtsa, kasvai
hummuu kõrakõsõs. Mõtsa'
omma' seenetänü' ja näid om
vaia puhasta'. Tattõ om säänt-
sit ja määntsit, kikkasiini pangi
viisi. Jakkus korilaisil müvvä'
ja süvvä', hapatada', soolata',
mariniiri'.

Mustiga' soo aasta kuivssi',
palokidõ asõmõl tulõ ubi-
nit kiitã' pihlamarjuga nigu
vanast vai süküsvabarnidõga
nigu vahtsõl aol. Kinkõl kurgi'
kasvi', nuu' teivã' sada purki ka
sisse. Mina nii hulga jovva-s,
joba inne kaanõtamist kõik ar'
auraõ – kostipãivi ala pangitã-
tãvve vällä õi via'.

Ploomihãitsme' külmssi', a
roosakist ja valgist uibohãits-
mist ni pirnikõisist omma'
saanu' priske ubina' ja pirmi'.
Andsõ paar pirni sõbrannalõ,
tuu ütõl, õt omma' suurõ' nigu
vanast Bulgaariah. Ubinit om
puu ladvah ja puu all, mitu
ossa murdu ja ütõ vana uiboh,
a kasvatasõ' ummi ubinit edesi.
Vanah rahvaperimusõh pee-
tãs uibost imã sümbois – kas-
vai katski murdudõh kasvatas
ummi ubinakõisi edesi.

A soo ilma aigu olõ-i kõik
nãid muinasjuttõ kuuldu vai
lugõnu ni saa-i kõik latsõ-
kõsõ' kõkkõ vaiaminevãt huult
– vanõmba' tükuse' nãpuga
telefoni kraapma ja vahel joud

mõni latsõkõnõ latsiada vai
kuuli nii, õt mõistaki-i sõnnu
vai mõist õnnõ nuid, mis ing-
liskiilsest multikast opõsõ.

Tõõsõ' vanõmba' murõh-
tasõ' väega ja edendãse' seto-
kiilset latsiariühmã, õt Seto-
maal elãvã' latsõ' õks uma maa
ja rahva keelest arvu saasi' ja
tulõviguh leelot luvva' mõis-
tasi'. Huul ja vastutus ommaki'
nuu' asã', mis tegevã' tulõvigu
võimalikus.

Vanast peeti süguse, ku saak
korstõt, saaju. Soo aasta oll'
austav kutsõh laulusõsarakõsõ
Triinu ja Erki Rãtsepã pulma
Karulahe. Vanast naati pul-
mõs valmstama jo tütõrigu lat-
sõpõlvõst pããle. Kaasavara tull'
valmis kuta', tsuski', polmi',
ummõlda', kirãdã'. Sama tãh-
tis om mõista' leelota', itkõda'
ummilõ vanõmbilõ, sõsarilõ,
laulusõbrolõ. Pulmakutsõh tull'
jo aasta inne – mõrsja tull' ütõh
podruskidõga ja itkõsi pikãlt
umma saatust nigu muiste. Pul-
mapãiv trehvãs 30-kraadidsõ
kuumusõga. Vaest tuuperãst
ka peeti pulmi vanast süguse,
õt sis sõõgikraam püssü hũã ja
pidorõiva' õs olõ' nii kuuma'. A
saajah omgi olnu kõgõ parem-
bidõ rõividõ ja ehtidõ kand-
misõ aig.

Mõrsja hõim ja timã sõsara'
ni kuur – päämidsõlt Nedsãja
külãst, Lummo Kati leelokoo-
rist lauliva' ja itkõsiva' Võroh
mõrsjakotoh ni kosilanõ tull'

Pruutpaar leelonaisiga.

Rãtsepã Triinu kogo pildi'

uma hõimuga mõrsjalõ perrã.
Truuska' peivã' sõnalahingut,
ütlivã' nii, õt nagõl jãi ilma
vasaralda saina kinni. Kõik
oll' Hurda kofãt rahvaluulõ ja
perimusõ perrã tutvã. Üts asi
om lukõ' Hurda laulõ vai mõnt
nuist laulda', õks mi kãu uma
Mokornulga kooriga ka auvã-
rehtit tegemãh vai vãiku kavaga
laulmah nuil, kiã' kutsva'.
A kuulda' terveht laulupulma
kolmõ pããvã joosul om õks

saandi sündmus. Lauliku' reet-
sevã' mullõ, õt opiti ja tetti
pruumõ aasta aigu ni mõrsja
usk ja tahe' tõmmaõ kõik ütõh.
Uskmalda asi, a tõõsõ pããvã
õdakus oll' selge, õt om kasunu
pããle nuuri naisi põlvkond, kiã'
laulva' pulma maaha; niisamatõ
ka mehe' saiva' ummi viguridsi
juttõga' inemisõ' naardma.
Tukõv vastanõ oll' ka kosi-
lasõ hõim – Karula naisi kuur.
Sããl oll' abis ka rahvamuusiga-

tiidlãne ni oppaja Orasõ Jaa-
nika, kiã laul' ni filmse vael-
dumisi. Telefoni' jãteti massi-
nahe. Sõõgi' oll' restoranipidã-
jil sõsaril vällä mãrgit suvidsõ',
hulga salatit ja soustõ ni lam-
mas, mis küdset mulguh maa
seeh kivve pããl.

Maie kaemisõ man jakku viil
huumorit, ku mõrsja viidi maid
kaema kaameli sãlãh ja kosi-
lanõ eesliga. Kaalu Kirme raa-
matuh „Eesti sõled“ om ütõ sõlõ

pilt, kohe om pããle graveeritü
kaamel. No' oll' jãlki seto saa-
jah kaamel.

Saajuh katõti kolm kõrda
pããvah lavva' valgidõ linnu
pããle valgidõ portselanist tald-
rikkõ ja lãükvidõ sõõgiriistuga.
Ku ma no' võrdlõ tuud peene
Roosiaia vastavõtu sõõgipak-
misõga, sis sããl pakti soola-
forelli kastmõga salvrãti pããlt.
Inemistõl pidorõiva' sãlãh.

Lãtt edesi lk 2

Truuskidõ perãh maid kaema minek.

Tõõnõ pãiv. Maie kaeminõ.

Hüä seto rahvas!

Latsiaialatsõ' käävä' Setomaa mõtsah ja tegevä' esi' seeneruuga, koolilatsõ' valmstusõ' kuuhtüünädälist. Ter- vüisi Setomaa noorõlõ põlvõlõ vahtsidõ ja põnövidõ tege- miisi mano ja oppajilõ joudu.

Augustikuu lõpp ol' illos. Tennä kõiki, kiä' maafapäävä' ao ka lillivaipuga ilosast tei'. Suurõ teno anna Lüübnitsa sibula- ja kalalaada kõrraldajilõ. Värska Originaalilõ soovi ka järgmädest 50 aastagast hüvvi mineraalõ.

Kodotaloh Rõsnah saimõ' kokko Kroonikogoga, õt kõnõlda', kuis olnu' ja kuis edesi. Vasta om tulnu' võtta' ka aokiränikkõ Austriast, turismiinemiisi ja perändi- hoitjit Peipsimaalt.

Suvõao lämmüs ja turismi kõrghuuaig Setomaal saa sügüsedse ja tõistmuudu värmilidsõ näo.

Vahtsõ näo saanu' Verska laululava avati üteh Timä Pühädüse, oikumeenilidsõ patriarhi Bartolomeusega. Aitumma tulõjilõ ja vastavõtjilõ!

Pallõ aastit ja ütehkäumiisi soovi leelokoorilõ Kulla- kõsõ', kiä' kuuu laulnu' jo 20 aastakka.

3.–9. oktoobri peetäs seto kultuuri nädälit, miä om tähtsä tuu jaost, õt mõtõlda', kiä' mi olõ ja mia' meele tähtsä om.

Meele om tähtsä ka tuu, õt Koidula piiripunkt alalõ jääsi'.

Tarka ja rahulist miilt, ilosat sügüseaigu kõigilõ!

LEIMA EVELIN
Setomaa ülembootska

Lämmä' päävä', suurõ' saaja', seto nätäl, süküskuu'

Alostus lk 1

Ku mõtlõ Setomaa, Lõuna- Eesti pääl, sis näe säänest traditsioonidõ tagasikutsmist- opmist, umast loodusõst huul- mist, üteh uma rahva au iist tüürabamist kasvai turismi, tiatri, käsitüü, kostipäivi aigu, näe, kuis inemisõ' taastasõ' vannu huunit, vahel õi tiiaiki milles. A tuu, mis sünnüs kavvõmbah – no mitte väega kavvõh, õkva kõrvalmaal – tuu tungis pümmembäl aol, ku inämb ekraanidõ ette jovvat, terävtäl miilde. Sõda om lõõnõ ilma paigast ar' ja ka väikese Eesti tasakaalust vällä.

Sügüse tulti Eesti riigi rahandusministeeriumist vällä tiatõga, õt pandas kinni Koi- dula piiripunkt. Kiäki midägi kohaliku vallavaltsusõga suurt õs arota', joonstiva' muudku ummi tabelit. A tabelitõh om puudu lõunaestläse väärtusõ', timä õigusõ'. Seeni ku leelo, UNESCO, rahvarõiva' ja hańsa

– om seto rahvas hüä, a ku umast maast 75 protsenti kao- tanu rahvas taht ummi kontrol- lioonõ takah olõvit sugulaisi ja matusõaidu kaia' vai mi koda- nigu' mi poolõ pääl tüül kävvu', om armastus õkva otsah. Loo- dami, õt siski õnnahus selgitä' ja piiripunktiga vöödas vasta setodõ vajadusi arvõstav otsus.

Ubinidõ jaoss om vaia kastõ, mis umah aidah vai keldreh, tuu om kimmäs vara. Poodih tuhi- sõsõ' hinna' üles nigu vuhhin.

Oktoobrih tulõ seto kultuuri nätäl. 25 sündmust aamõtli- gult, aga õigõ om, õt õga seto ja seto kultuuri sõbõr tege midägi seto kultuuri edendävät nii seto nädäli ku kõik 365 Seto kuning- riigi päivä. Seto nädäli kavva mahus setokeeline Tähekene, raamatidõ kaemisõ' ja lugõ- misõ', põlitsidõ kiili konverents, ülikuul rattil, mitu tiätret.

Kõnõlõmi' – tuu massa-i midägi, a om kuldaväärt kuma- rus edevanõmbilõ ja võtmõ- kõnõ tulõvikku, valgõhe päivä.

Tandsma, tandsma, tandsolisõ', tah koh Setomaa!

Süküs. Puie lehe' läävä' kiriväst. Latsõ' kuuli. Korilasõ' mõtsa siinde. Kohe lätt tandsooppaja? Tandsmist oppama. Kinkalõ? Õgalõ ütele, kiä taht.

TORMI PIRET

tandsooppaja

Tandso- ja võimlõmistunni'

Om hüämiil tiidä' anda', õt Seto Tandsovägi olõ-õi tsuugõ sängü ala käknü õga tandso- kängi tarõala touganu. Nelä- päävä' omma' Verskah nigu innegi tandsoneläpäävä':

- septembreh 21. ja 28.;
- oktoobreh 12., 19. ja 26.;
- novembreh 9. ja 23.;
- detsembreh 7. ja 21.

Kellä 16–17.15 omma' oodõt Höbõhhõdsõ', avvulidsõ' rovva' ja herrä', kiä' tahtva' tandsoga võrksast saia', võrksa' olla' ja võrksast jäiä'.

Kellä 17.30–18.30 om võim- lõmistunn. Õgalõ ütele, kinkõ suuv om umma kihhā hoolõh pitä'.

Kellä 18.45–21 tandsva' Verska Iginoorõ'. Taha' omma' oodõt õgah iäh inemisõ', kin-

Verska Iginoorõ' Vahtsõliina maarahva laado püüne pääl.

Pilt FB-st

kõlõ meelüs õka muudu tandsi'. Tands tege iginoorõst ja hoit iginoorõna. Kõnõlamalda nuist, kiä' eishindäst omma' noorõ'. Tereh tulõmast!

Tandsoga esinemä

Kinkõl om tahtmist ka tõisilõ näüädä', ku vessel ja hüä om tandsi', saa sorti' hindäle tast:

- 9.11.2023 Talvinõ tandso- päiv Võroh;

- 28.–31.03.2024 Tandso- olümpia Tartoh;
- 26.05.2024 Kultuuri- õdak „Koõtmah omma' svingi- tandsja“ Talinah – 30 aastakka svingitandso Eestih;
- 28.–29.06.2024 om III Seto tandsovido Kadah Kavvõkõsõ' Verskah;
- 11.–14.07.2024 Võro peri- müstandso vestivaal Võroh;
- 23.–24.08.2024 Paganline PerimüsÜÜ Võroh;

Süküs. Pümme' süküs- õdagu' saava' valgõbast tand- sõh. Puie lehe' läävä' kiriväst. Elo lätt kiriväbäst tandsõh. Latsõ' läävä' kuuli. Pääle kuuli om hüä tandsma minnä'. Kori- lasõ' läävä' mõtsa siinde. Pääle tüüpäivä om hüä tandsma minnä'.

Kohe lätt tandsooppaja? Tandsmist oppama. Kinkalõ? Õgalõ ütele, kiä taht. Trehvämisõni tandsosaalih!

KUNINGA SÕNOLISÕ LAUL

Naasekõsõ', noorõkõsõ',
linikpää', laululitsõ',
sedä aigo mi ammu' oodi,
ammu' oodi, kavva kaie,
kuna kokko saa kulätamma,
sõbra' ütsile sõnolõ.
Tetti lava, koh meil laulta',
säati lauda, koh meil saista',
lasti laulma meid lava päälle,
vahtsõ lava veere päälle,
hüä kuulda' om kullõjillõ,
parõmb kaia' kaejillõ,
laest sai laja linige,
katusõst panni kitasniku,
vüü viil saina veere pääle.
Tennä lava tegijitā,
katusõ küll kandijata,
teie' lava hüvvä paika,
teie' armalõ asõmalõ,
tii-s tsia tsungõrmilõ,
tii-s kana kaibõtulõ,
Verska järve sai veere pääle,
kalaranna kalda pääle.
Ku mi laula siih laglekese',
tii küll häältä tedrekese',
viie' läävä' meil vettä müüidä,
laulu' läävä' meil lainit pite,
om õks lava siih hõste tettü,
kinni lüüdü kimmähe,
olõ-i lavva' siih lagonõnu',
katusõ' olõ-i kakõnugi',
miä viga siih veerätellä',
kua viga meil kulätõlla',
tandsi' siih ku tedrekese',
kopsa kuntsa ku kitsõkõsõ'.

Anna teno mi Jumalalõ,
au maalõ Maa'alõ,
om õks täämbä tähtsä päivä,
om õks suuri pühäkene,
saie sada aastakka,
tuhat aastakka tunnistõdu',
Maa'ra om mi maa päällä,
Essü mi küll esändästä,
korgõ' mehe' tulnu' kavvõndõsta,
papi' pallõ maa takast,
patriarh tulli pallõmagi,
korgõ' herrä' kumardama,
tuhat mano tull' tundijita,
sada mano sai saisijita,
umma usku ti unõhtagu-i,
umma muudu ti minehtägu-i,
jääse ilo siis ilma pääle,
laulu' Maa'ra maa pääle.

VALGU MEEL
16.09.2023

Kuninga sõnolinõ Valgu Meel Lummo Kati leelokooriga.

Sundelli Harri pilt

Setomaal, koh usk om kombidõga kimmält köüdet

Lõivu Merlini
intervjuu
Hõrna Aarega

Sügüseküü 16. pääval oll' Setomaal suur sündmüs, olõ-i õga-pääväne tuu, õt laululavva tulõ vallalõ tegemä nii hulga pappõ, kinkõ siäh ka kõgõ korgõba' pää'. Hummogu edimätseh poolõh paistu, õt turvamihi, eriteenstüst ja vaimulikkõ om inäbä ku tavainemisi, a päävä pääle rahvast õks korju mano. Setomaal tetti jäl' aoluku. Tulõki-i miilde, määnest tõist hoonõht vai objekti om lähebä aoluu see säänestmuudu vasta vöödõt. Külälisõ' olli' tulnu' üle ilma ja ka saarõ päält. Illos oll' nätä' kihnu rahvast näide pidorõivih.

Patriarh Bartolomeus (koda-nigunimega Dimítrios Archontónis, kreeka keeleh Δημήτριος Αρχοντώνης; sündünü' 29. veebruaril 1940 Gökçeada saarõl Zeytinliköy küläh) om 1991. aastagast Konstantinoopoli oikumeenilinõ patriarh ja om Eestih käunu ka inne.

Sääne tähtsä sündmüs ja külähkäuk pand mõtlõmma usu rolli üle Setomaal, koh usk om kombidõga kimmält köüdet. Õgas muud olõki-s tetä', ku tull' minnä' Hõrna Aare mano, kinkõga läbi aastidõ nii mõnigi kõrd Obinitsa kerkoh ütehkuuh kellä lüüd. No' omma' Aarel jo seldsis kerigutornih mõntkõrd timä uma' latsõlatsõ'.

Kuvvamuudu sust sai Obinitsa kerigu kellälüüjä?

Obinitsa kerkoh om nii, õt ku kiäki jäs vanast ni jovva-i inämp torni minnä', sis piat kiäki tõõnõ, noorõmb trepist-redelist üles ronima. Kas ütles tuud esä Viktor, mariahut Piholasõ Guuri vai õt om vaia lihavöödõ, paasapäävä kellä lüvvä' ni lõvvätki hinnäst kerigu tornih. Minno veie torni ka lihavöödõmaa Obinitsah, ku latsõ' tahtsõ' pääle lihavöödõht kellä lüvvä'. Ni ma pidi näile perrä kaema. Edimäne kellälüüminõ oll' Taeluva kerkoh kohki 1980. edimätsil aastil, ku risti-esä vaest ütël, õt läämi kopsami kellä ka, pääle lihavöödõht pääle teenstüst või õga-üts tuud tetä'.

Kas sa mälehtät edimäist kerkoh käumist uma perrega'?

Mul om meeleh mõni hetk vana jaanipäävä Miikseh käugist. Vaest olli neläaastanõ. Lindora bussipiat, koh mi lätsi bussi pääle, istõ vist bussijuhi man, sääll oll' tuu ütsik pink. Sis järgminõ pilt om altari trepp, sääll verrev põrmandu-rõivas, mis vasitsõ varbaga trepi pääl kinni pant. Ni ma istmah sääll trepi pääl, hüvväkätt poolõ pääl, nigu piat. Trepistõ, verrev rõivas ja vasinõ varb, mis omma' meeleh, kerkost muud mälehtä-i. Sis paasapäävä kerkoh käuminõ, peräst matusõ-pääl, pallõ sugulaisi ni peräst kõik meil kostmah. Mäntselgi aol 1970–1980, ku paasapäävä

Kellä lõömäh.

puulpühä mi poolõ üumajalõ tull' küllä tulnu' preestri', Lin-nupapa ja/vai Kirss. Sis esä ni mäntsestki aost ka ma' aiõ näidega juttu peris illatsõ õdaguni. Inne edimäist klassi viidi minno armulavvalõ Petserehe Varvara kerkoh, koh ma saiõ edimäist kõrda kokko uma klassisõsarõ Roosil Silvaga, kedä oll' ka armulavvalõ tuud.

Kuvvamuudu om kerkoh käuminõ, olõminõ aoga tõistsagamatsõs lännu vai midä sa olõt tähele pandnu? Noorõ' vana', olõmisõ', käumisõ'.

Ku noorõst oll' kerkoh käuminõ ikäv, pikä teenstüse ao saiminõ, saa-s pallõst arvu, midä kerkoh pallõldi, laulõti, midä miäki tähendäs, sis no' lätt teenstüs ruttu, ku ka hindäl om tegemist teenstüse aigu ja saat ka arvu tükk maad inämbä. Inemisi kerkoh om jäänü kõvastõ veidembäst, rahvas om jäänü vanõmbast, a üte kogodusõ vai perre tundminõ om kõrdapite kimmämbäst lännu.

Ku tähtsä om kerik täämbätsel pääval Setomaal, setokoisi hindä jaos? Kas käudas, tetäs kombõ perrä, harinõmisõst, selle õt nii om olnu, näütüses kerigupühä', vai oldas tõõmöli asä man?

Obinitsa kogodusõ perrä saa üteldä', õt üttheoitmist om inämbä ni ka pääle teens-tüst jäiäs viil kerkohe, istutas ütitsehe lauada, peetäs sünnü-päivi, peetäs pühhi. Omma' ka ütitse' palvõrännäku' kas Eestih vai Lätimaal ni üle 3–5 aastaga ka Soomõ sõpru poolõ. Tetäs ka ütitsit talgotõid kerigu ümbre, papimaja man. Avtadas ni toetadas noid kogodusõ inemisi, kiä' omma' kas hädäh vai vana-dusõh nõrga'.

Midä and usk sullõ, mia pand õgal nädälil kerkohe minemä (jätteh kõrvalõ hindäle kerkost vöödõt tüü' ja tegemisõ)? Usku' saat ka' umaette hinnäst kerkoga kokko kõütmäldä.

Mi kerkoh om tähtsä palvõ, pallõminõ, lahkunuiõd mälestäminõ, õt palvõ joud om kõrdapite suurõmb. Tuud õkva tun-nõdõ uma meelega. Setomaal omma' viil tsässona' järest inämbä ello heränü' ni nahtsipäävä aigu, midä meil peetäs tsässonih kõkõ inämbä, om pallõmisõ' Melduva, Küllätüvä, Uusvada ja Serga tsässonih. Timahava tahami ka Rokina tsässonahe jouda'. Pääle pallõ-mist kas tsässonah vai sõbra-likuh taloh katõtas lavvakõnõ

ni oldas ütitselt kuuh viil pääle tervüse iist pallõmist ni uinu-nuidõ mälehtämist.

Kas sa olõt kunagi ka kaihtsõnu umma vali-kut? Mõntkõrd usuinemisõ' nakasõ' kaihtsõmma, otsma vai eloraskusõ' veevä' usk-misõ ar'.

Olõ-i kahelnu, tunnõ ka, õt vanaimä, vanaesä, esä, imä omma' kerkoh lähkoh.

Kuvvamuudu tuvva' nuur kerigu mano, kinkõ ülesan-nõh tuu om, kas perre, kooli, hindä? Väigokõnõ lats ristitäs ar', timä saa-i valli', a tuu tuu-i üteh uskmist. Pallõ tetäs, õt nii om kombõs ja sagõhöhe peräst om nii ku tsirgukõ kiräh, mia kohus-ta-i minkõstki.

Inemisõl om noorõh iäh üttemuudu läbikäuminõ kerkoga, keskiah tõistmuudu ni vanahiah kolmandat muudu. Olõ tähele pandnu, õt ku umatõ' omma' uinunu', sis ineminõ tulõ sagõhõmpa kerigu mano.

Määne oll' keriguelo Setomaal 10–15 aastakka tagasi ja määne om no' ja kuvvamuudu võisi olla tulõviguh?

10–15 aastakka tagasi oll' kerkoh nii pühapääval ku pühhi

Patriarh Sergah.

Aare vanõmbidõ havva pääl paasapääväl.

aigu inämbä rahvast. Parhilla' lihavöödõ üüse om jäänü risti-käuki tulõvit inemisi pallõ vähämbäst ni pääle ristikäuki lätt suurõmb jago ar' kodo. Jää-i teenstüse lõpuni. Ku tuud sil-mädä', sis jäs kerk 20–25 aasta peräst tühäst. A olõ nännü, õt ku vanõmb põlv jäs kodo vai lätt ar' umma põlitsõhe esä-kodo – nigu ütles esä Viktor – sis astus kiäki näide asõmölä. Ma olõ mõtõlnu, õt ma olõ uma ao ar' ni pääle tuud om mi lat-sil ja latsõlatsil hindä otsus-tada', kas jätvä' kerigu tühäst vai võtva' kerigu ni kogodusõ hoitmisõ hindä pääle.

Kas om mõni lõpus lugu mõnõ papiga'? Setomaal tiinvä' papi' omma' kõõ rahva sõbra' ja uma', tuu tähendäs, õt nä olõ-i kuvvagimuudu korgõh õga kavvõndõh.

Minno om pututanu üts lugu Papi Koolkaga – Taeluva preestri Nikolai Verhoustins-kiga. Soo eesti preestrisugu-võsa om saanu alostusõ Vers-kast, säält ka väärnimi. Papi Koolka kuuli 1978. aastagal, mu vanaesä Rahusoovi Oloksa kuuli 1981. aastagal. Puhtidõ aigu mu imä matusõ päält veie puhtõkraami Papi Koolka naaselõ, kiä elli kerkost tsuut edesi innitseh preestrimajah.

Preestrimänd küsse, õ kedä ti matit. Aleksei Rahusoovi Tiir-hanna küläst, üteldi. Ahah, mu miis mõni aig tagasi näüdäs hinnäst unõh ni ütël, õt siih om ikäv, ooda ummi sõpru hindä mano. Kedä sa oodat? A Aleksei Grigorjevitsi. Tuu oll' mu vanaesä, kedä Papi Koolka uutsõ.

Mõnõ' mõttö' patriarhi külähkäumisõga.

Patriarhi edimäse Eestih käugi aigu olli mi imä, veli Jaaniga, kogodusõ rahvaga ni Hõrna Rieka üteh Tsiibihärläi-siga Võro kerkoh patriarhi ter-vitämäh. Pääle kerkot oll' väi-gokõnõ laulminõ Kreutzwaldi muuseumih Tsiibihärläisi puult. Ni patriarh pandsõ Hõrna Semmolõ päähä uma õgapäävä kübärä.

Sis patriarh Obinitsa jovva-s. Soovoori käugist mullõ miildü, õt tä käve Serga tsässonah ni aust nii tsässona pernaist Lii-namäe Eevit ja külärahvast. Obinitsa kerko man oll' illos, ku patriarh läts üteh metro-poliit Stefanusõga Seto Miihi Summa ria pääle ni leie üteh miihi lauluga uma valtsõjake-piga takti üteh. Ni hingemäles-tüs ja kreekakeeline laul kerigu trepi pääl läts väiga süämehe. Illos päiv oll'.

Lõivu Merlini pildi'

Suvõl sai 100 aastakka Alavere Olli sünnüst

NASSARI ELVI

Tsäältsüvä külä Petsere lähkoh oll' kunagi setodõ külä, koh viistöist aastakka pääle viimäst sõta oll' alalõ mitmit talosit. Mi pereh ja mu vanalellä puja' ummi perridõga elli' küläst väläh krundi pääl. Küläst kavvõmbah elli ka Kanebi Olli uma tütre ja pujaga, kiä' olli' must kümme-ütsüst aas-takka vanõmba'. Olli miis Jakop oll' ar koolnu. Mu mälehtämiso perrä elli küläh mito lasknaist – monõl oll' miis tõvõga hauda lännu, tõösõl sõtta vai kohegi häönü-kaonu.

Aig oll' rassõ, a ellä' tull' ni kukkimuudu tull' ka latsi koolta'-kasvata'. Olli om mullõ miilde jäänü, kuis Olli kunagi kõnõli, et täl jäi koolih kõik ruttu päähä, hindõ' olli' hüä'. Tsäbäräl latsõl nakaš ikäv, nakaš pingih irtatamma vai tõisiga kõnõlõmma. Ütevoori pand' oppaja tuu sekämisõ peräst halva hindõ, tütriku-kõsõl oll' ikku õkva tüküst aost. Viil kõnõli Olli mullõ ütevoori, kuis tä joba latsõna nakaš valmstama ette, kui-muudu kunagi ummih saajuh mõrsjana kumarda', kuis laulta'. Õgah seto pulmah oll' kimmähe hähkäminõ ni sõnno pidi mõistma. Sis timä hafot nii, et pand' põllu pääl rüä-kubõ' ritta ja laul, nigu õga kubo olõsi' mäane sugulanõ – õgalõ uma' kurtmisõ'-kitmisõ'. Kinkõlõ „sugulasõlo“ kõrdapite ar' sai laulõ, sis tuu tougas kepiga maaha ja võtf ette järgmätse, kooni kõik läbi laulõ.

Maasluva külä tütrik

Arhiivipapridõ perrä sai tiidä', et Olli sündü 1923. aastaga 1. juulil Maasluva küläh Joann (Ivan) Luka poig Toomemägi ja Anna Joanni tütar Toomemägi perreh.

Tüdrokukõnõ ristiti paari päävä peräst Taeluva kerkoh, ristinimest panti Olga. (Huvitav om tuu, et Olliga samal pääväl sündü ja samal pääväl ka ristiti Taeluvah Uusvada külä tütarlats, Kadakas Aleksei ja Alek-

sandra tütar, kiä sai kah nimest Olga.)

Toomemägi Olga ristesä oll' samah Maasluva küläh elänü lell Toomemägi Aleksei ja ristimä Meremäe vallast peri Talopoig Evdokia Gerasimi tütar. Perreh oll' võrrõldõh muidõ seto perridõga latsi veidõ – õnnõ Olli ja timäst kol' aastakka noorõmb veli Nikolai (Koolä). Velel oll' peräst Maasluvah suur pereh, kokko kuus last, Ollil hindäl õnnõ kats – poig Leo (sünd 1947) ja tütar Alvi (sünd 1948), kedä mi küläh kutsti Liide.

Kuuli nakaš Olli käümä Mel-dova algkuuli (Olli puja Kanep Leo käest kofat tiidminõ). Mul om miilde jäänü, kuis Olli kunagi kõnõli, et täl jäi koolih kõik ruttu päähä, hindõ' olli' hüä'. Tsäbäräl latsõl nakaš ikäv, nakaš pingih irtatamma vai tõisiga kõnõlõmma. Ütevoori pand' oppaja tuu sekämisõ peräst halva hindõ, tütriku-kõsõl oll' ikku õkva tüküst aost.

Viil kõnõli Olli mullõ ütevoori, kuis tä joba latsõna nakaš valmstama ette, kui-muudu kunagi ummih saajuh mõrsjana kumarda', kuis laulta'. Õgah seto pulmah oll' kimmähe hähkäminõ ni sõnno pidi mõistma. Sis timä hafot nii, et pand' põllu pääl rüä-kubõ' ritta ja laul, nigu õga kubo olõsi' mäane sugulanõ – õgalõ uma' kurtmisõ'-kitmisõ'. Kinkõlõ „sugulasõlo“ kõrdapite ar' sai laulõ, sis tuu tougas kepiga maaha ja võtf ette järgmätse, kooni kõik läbi laulõ.

Tsäältsüvvä mehele

Olli vanaimä oll' Maasluva mehele tuud kavvõndõst – Treskist Vassapõllu puult. Olli lää-s kotõst kavvõ mehele, läts Tsäältsüvvä Kanebi (Kanep) Jakobilõ, küläh naati kutsma timmä Kanebi Olli. Jakop oll'

Alavere Olli laulmah, 1996.

ERA pilt

Helbi koori naase' 1986, Olli kurakätt tõõnõ.

Sarvõ Vaike pilt

sündünü Lobotka valla Kesksaarõ küläh 4. augustil 1922. Kunas timä Tsäältsüvvä elämä tull', tuud inämb kiäki mäleh-tä-i. Pulma' peeti arvada' pääle sõa. Miis kuuli noorõna tiis-kuhe. Poig Leo oll' esä kuul-misõ aigu kõgõst neläaasta-kanõ – sis arvada' kuuli Jakop 1951 vai 1952. Puja tiidä' päst rassõ kopsuhaigus esä, kiä oll' olnu eestiaigu kaitsõliiduh, verevidõ aigu vangiminekist. Kõnõldi, et Jakop oll' tark miis, timäl oll' ka tark ja kooltõ veli Nikolai (Koolä), kiä oll' Matsurih koolioppajah. Mu hindä lell Aleksa, kiä om no' 91-aasta-kanõ, oll' timä opilanõ.

Läsknaase elo oll' pääle sõa veiga rassõ ja kogoni halvast läts sis, ku pia kõik vara ar' kalhoosi võeti. Rahha oll' veiga veidõ, kalhoosist rahapalka pia saaki-s. Eiski leeväjuhha haaru-s, Ollil tull' leevä perrä Pet-serehe kävvü'. Leeväjärekõrra' olli' tuulaiga pikä', inemisõ' lätsi' umavaihlõ taplõma, miilidsägi' käve' kõrda loomah. Maad oll' liina kol' ja puul kilomeetrit, bussõ pääle sõa käüki-s vai sis veiga harvakutti. Et rahha saia', tull' rassõ kanda-miga liina minnä', et munnõ vai kuurt vai ubinit müvvä', pääle tuud jalaga jal kodo, leevä-puhanka' kotih. Ku jo bussi' naksi' käümä Petsere ja Võro vahet, läts kergembäst. Petseri lähkohe Mitsuurini-nimelistõ kolhoosi käve' Tsäältsüvä inemisõ', Olli oll' põllutüülinõ.

Rassõ kalhoosielo

Õga latsilgi ilma esäldä kerge olõ-s. Leo jutu perrä tull' näil sõsarõga varra tüüle naada'. Kinkõl taloh umma kafust olõ-s (latsõ' vil väiko'), võeti kafalats raha iist tõösõst perrest. Rahha oll' vaia, et koolirõivit ja kängitsit osta'. Mälehtä, et Olli latsõ' hoiji' küäläläjit, mi lehmä-hõhva kah. Suurõmbana käve poig imä iist kolhoositüühü, normipäivi oll' vaia tetä', veiga kipõ oll' haina-

kiä oll' velest puultõist aastakka noorõmb ja kinkõl olli' pulma' olnu' sama aastaga aprillikuuh, sai mehenaasest (Ostra Alvi) ni läts ar' mehekodo elämä. Alvi oll' opnu müüjäst ja timäst sai kaubandustüütäjä, oll' peräst ka poodijuhataja. Timä kasvat kah ülest kol' last.

Ku latsõ' kotost vällä lintsi', taha-s Olligi inämb ütsindä ellä'. Päälegi oll' timä vil kesk-iälinõ, 47-aastakanõ naane. Arvada' 1970. vai 1971. aastagal läts timä vahtsõlt mehele. Kosijast oll' kol' aastakka vanõmb Alavere Nikolai (Koolä) Võmmorskist, Tsäältsüvä kõrval-küläst. Nüüd sai Kanebi Ollist vahtsõlt mehenaane – Alavere Olli. Koolä oll' sõah olnu ja Sinimägede tapõlusõh jalast ilma jäänü. Timä johtu Vinne poolõ pääl sõdima ja Vinne riik pidi sõaveteraanõ, inämb vil sõainvalliide veiga avvu seeh – ahopuu' tuudi kodo, anti aumedalit ja rahha, kutsti Võro kokkosaamisilõ. Sõitmisõst anti Koolälõ Saparoosetsi auto, sääne, minkõl olli' rooli küleh õgasugu käsikangi'. Elo oll' katõkese hõlpsamp, Olligi pia-s inämb bussiga sõitma vai jalaga käümä.

Kümme aastakka läts elo üteh ladusahe, kooni Kooläl lei sisse hälpõtis ni päse-s inämb käümä vai kohegi sõitma. Mehenaasel tull' naada' uma ülä iist huult kandma, süütmä, mõskma, sängüst nõstma. Kokko kümme aastakka säänest rassõt ello. Miis kuuli ja tull' jäiä' ütsindä. Võmmorskihe tetti vahtsõ Eesti ao algusõh piirivalvõ kordonipunkt, Olli poolõ käve' piirikaitsja' sanna. Nätä' õks vana-inemisilõ tuu iist määnestki rahha massõti vai tasost palotuspuid tuudi.

Helbi leelopargi laulja

Vil 1970. aastakil käve' külä-naase' õgah küläh kokko laulma, et elo lõbusamb olõsi'. Tull' elektri ja televiisori', setoki' tiidse' Horsokoobi laula, a ummi laula kah unõhta-as. Nigu Tsäältsüvähki, nakaš Olli ka vahtsõh elokotusõh leelo-laulu laulma – Helbi ja Maasluva inemiisi tundsõ timä jo noorõst iäst. Ilatsõmbal aol ma trehvisi Olliga kokko Setomaa monõl leelopääväl vai kuningriigih. Sai timä käest kittä', et ma Talinah leelopargih laulma naksi.

Hõrna Rieka, kiä vidi iist Helbi kuuri, üteli, et Olli oll' väiga hüä sõnolinõ. Pääle tuu oll' timä ka õgasugu vannu asju hoitja.

Ku naisi laulupargiga mäane sõitminõ kohegi oll' vai ütiniõ pidotaminõ, sis Olli tekki vahel nalju ni õgasugu vigurit, midä sai peräst tükki aigu naarta'. Sai hõste läbi ka nuuri lauljido ja latsiga, tuudaigu Pääsläse-pargikõsõga, mia käve kokko inne Tsibihärläisi. Olli panõ-s nuuri koiruisi pahast. Timä oll' ka hüä kumbõtundja, näütüest kadrijuuskmistõ man oll' tä lat-sipargilõ iistvõtjast. Sillaotsa Liidi sõnno perrä oll' Olli julgõ olõkiga, hüä suhtlõja, mõistsõ veiga küläliisi vasta võtta' ni oll' üts vahva seto naane (kae': 20 aastakka seto kuningriike sõnolisi laulõ, 2019, lk 259).

Alavere Ollit mäleht hõste kirändüsmuuseumi rahvaluulõtiidläne Salve Kristi, kiä käve 1972. aastakal Setomaa uur-miisi ja üleskirotuusi tegemäh. Kristi juhat minno uma välitõie päävaramadu mano, koh kirot laulja kotsilõ tuulaiga nii:

Kokku tuli 5 naist. Eest ütles enamasti Olli Alaver [O. A.]. See oli noorevõitu naine (sünd. 1923), kuid tõeline pulmalulik – sõna- kas ja improvisatsioonivõimeline. Hiljuti olid lähikonnas toimunud vanade kommete täitmisega ja muidugi ka vanade laulude laulmisega seotud pulmad. Kahetseti, et ma ei saanud kuulamas käia. O. A. pulmalaulu on põimitud isegi poiste pikad juuksed – „näio õi kae karvatsit“. Vanade laulude laulmist tuleb veel tänapäevalgi pulmas ette, aga peamiselt lauldakse ainult ülistuslaule pruudi ja peigmehe kohta, ehk nagu O. A. ütles, lauldakse, et peigmees on hea ja pruut veel parem (RKM II 290, 605/606).

Elost väsünü

Vanõmbast jäieh taha-s Olli inämb ütsindä Võmmorskih ellä', külägi nakas aigupite tühembäst jäämä. Vanah iäh elli timä latsi puul kõrro – paar kuud Tsiguliinah puja puul, paar kuud Põlvah tütre puul. Vana leelonaane sai ellä' pikä elo ja kuuli uma puja puul Tsiguliinah. Saiõ õkva jutu päält päärabandusõ, viidi haigõmajja, koh oll' ütesä päivä ilma meel-dä sängüh, sis tullgi hingemineng. Olli kuuli 2007. aastakal ja matõti Põlva kalmõaida. Timä kõrväl om nüüd tütre Alvi kääbäs, kiä kuuli imäst kats aastakka ildampa – eloiso sai otsa, ku jäi ütsindä ja ärilõ tull' pääle võla'.

Mu mõttih om Olli õks tuu mi külä Kanebi Olli – naane, kiä anna-s eloh rasõhuisilõ sukugi peri. Timä oll' õigo seto naane, kiä mõistsõ tetä' loohvkit laulusõnno, mõistsõ käsitüüd, aia-ni põllutüüd, tund' seto kombit ni kerigukombit. Ku mu imä nellikümmend aastakka tagasi kuuli, tull' Olli appi puhtit kõrraldama ja selef mullõ, noorolõ inemisõlõ, kuis kõkkõ vana kumbõ perrä kõrralda'. Mälehtä tuudki, et pääle puhtit Olli küüsse, et kas imä mullõ hinnäst unõh ka om näüdänü. Olõ-s näüdänü ja mõtli, et sis om halvastõ, et om meid ar unõhtanu'. Sai tiidä', et siski om kõik kõrrah, et koolnu tulõ sis õnnõ unõnäkko, ku minkõgagi olõ-i peri, tähendäs olõ-i rahulõ jäänü'. Olgu Jumala peri ja olgu rahuh ka üte Tsäältsüvä ja Helbi külä lauluimä Kanebi Olli hingekene.

Soo kirätükü kirotamisõl tõie' mullõ tiidmist Olli poig Leo, rahvaluulõ uurja Salve Kristi ja leelopargi vedosnik Hõrna Rieka, näid kõiki tehñä abi iist süüäst.

Lehte tegevä':

Toimõtaja Kauksi Ülle, tel 5656 9079, e-post: kauksiyll@gmail.com
Toimõtaja (lisalet Vahtsõt Vallah) Järvelilli Rein, tel 504 6423, e-post: rein.jarvelill@setomaa.ee
Keeletoimõtaja Palmi Silvi
Seto keele tõlkja Sarvõ Öio
Külesäädmine Lööpri Priit

Välläandja: Setomaa Liit

Setomaa kolleegium: Külviku Helen, Kauksi Ülle, Laaneotsa Annela, Matvei Arvi, Sarvõ Öio, Leima Aarne, Kruusamäe Meelike, Jüriõ Vello, Järvelilli Rein, Leima Evelin, Mustimetsa Indrek.

Trükjä: Printall AS

Lehe ilmumist tugõ Setomaa Kultuuriprogramm ja lisalet Vahtsõt Vallah Setomaa vald.

KAASTÜÜ' saata': kauksiyll@gmail.com

vai Setomaa aoleht, Obinitsa külä, 65301, Võro maakund.

SETOMAA VALLA UUDISÕ' saata': rein.jarvelill@setomaa.ee
 Tähtaig õga kuu 12. kuupäiv.

Lehe telminõ ja reklaam: tel 5627 3889, info@setoinstituut.ee

Ühispilet pärast lõunasööki Värskas talumuuseumis.

Fotod: Rein Järvelill

Liturgia on lõppenud.

Vallavanem Raul Kudre kinkis patriarhile mälestuseks Seto rahvarõivaraamatu.

Patriarh Bartolomeus teenimas.

Patriarh Obinitsas korras jalgu puhkamas.

Patriarh Bartolomeus tähistas Eesti õigeusu kiriku 100. aastapäeva

Eestis viibis 12.–20. septembrini riigivisiidil Tema Pühadus oikumeeniline patriarh Bartolomeus. Visiidi olulisemad sündmused meie jaoks toimusid Setomaal, kus patriarh tähistas Eesti Apostlik-Õigeusu Kiriku 100. aastapäeva.

REIN JÄRVELILL

16. septembril pidas patriarh Värskas vabaõhuliturgia, millel osales hinnanguliselt ligi viis-sada õigeusklikku ja õigeusu-kiriku sõpra üle Eesti ja Soomest. Liturgial pöördus patriarh Setomaa ja kõigi Eesti õigeusklike poole, tänades neid usutunnistuse eest ja julgustades

neid oma pärandi üle uhkust tundma.

„Me pühitseme koos teiega sajandat aastapäeva ajast, mil võisite tunnustada sedasama õigeusku nii taeva kui maa ennast ise valitsevate ja vabade kodanikena,“ ütles patriarh. „Teie emakirik Konstantinopolis mõistab väga hästi, et olete oma kiriku autonoomse asendi raskelt kätte võidelnud ja väärikalt vastu võtnud.

Me vaatame teie peale nagu uhke lapsevanem oma tubli ja andeka lapse peale, sest olete näidanud üles kõiki neid voo-ruseid, mis pakusid igale vane-male siirast rõõmu ja rahulolu.“

Patriarh rõhutas, et õigeusk on oluline osa Eesti kultuur-rist ja ajaloost. „Teie õigeusk on juurdunud Setomaa pinna-sesse ja see on osa teie identi-teedist,“ ütles ta. „Olge uhked oma pärandi üle ja tehke usi-nalt tööd oma tuleviku nimel. Jagage oma usu hiilgavat tuld kõigiga, kellega te kohtute!“

Pärast liturgiat andis patriarh Seto Talumuuseumis

lõunasöögi, millele olid kutsu-tud ülemsootska, vallavanem, volikogu esimees ja Seto Kong-ressi Vanematekogu peavanem ning kõrged õigeusu kiriku vai-mulikud. Delegatsioonil jätkus kiidusõnu Seto Tsäimaja paku-tud lõunasöögi osas, mida peeti senise Eestimaa visiidi pari-maks. Ahvenafillee koos ahjus üle küpsetatud kartulipudruga oli tõesti väga maitsev.

Vabaõhuliturgiale järgnes laululaval kultuuriprogramm, kus esinesid Kihnu ja Setomaa kollektiivid. Ka meie metropoliidi Stefanuse soov oli patriarh kindlasti siia tuua. Kihnuga seo-vad meid ka kiriklikud sidemed,

Kihnu kogudust teenivad kor-damööda Põlvamaal elav Obi-nitsa kiriku preester isa Viktor ja preester Justinus.

Patriarh Bartolomeuse visiit oli Eesti õigeusu kiriku jaoks oluline sündmus, mis rõhutas emakiriku seotust Setomaa ja kogu Eestiga.

Visiit näitas, et Konstanti-noopoli oikumeeniline patriar-haht toetab Eesti õigeusu kiriku iseseisvust ja arengut. Täna-päeval on Setomaa Eesti suu-rim õigeusu piirkond. Setomaa õigeusu kogukonnad on aktiiv-sed ja elavdavad kohalikku kul-tuuri. Patriarh Bartolomeuse visiit Eesti õigeusu kiriku 100.

aastapäeva tähistamiseks oli oluline sündmus, mis rõhutas kiriku seotust Setomaa ja kogu Eestiga.

Õigeusk on olnud Setomaa oluline osa juba sajandeid. 1923. aastal andis Konstanti-noopoli oikumeeniline patriarh Eesti Apostlik-Õigeusu Kirikule autonoomia – tomose. See oli oluline tunnustus Eesti õigeusu kiriku iseolemisele ja kogu seto kultuurile.

Autonoomia andmine tähen-das, et Eesti õigeusu kirik sai iseseisvaks oma siseasjades, kuid jäi endiselt Konstanti-noopoli patriarhaadi vaimse jurisdiktsiooni alla.

Hea Setomaa rahvas!

Me sündmusterohke ja kaunis suvi kestab septembrisse ja juhatab sisse sügise tegevused. Koolide algus toob alati tihedama inimeste liikumise ja mul on väga hea meel, et kõik valla koolid alustasid õppeaastat rohkemate lastega kui eelmisel aastal. See kinnitab koolide tublit tööd ja lastega ning lapsevanematega arvestamist. Hariduse uuen-damise protsess jätkub ja juba selle raames süveneb oma-vaheline koostöö.

Patriarhi märgilise tähendusega visiit Setomaale ja teenistus vastvalminud Värska laululaval andis turvatunde kogukonna ühtsuse osas. Saime vastuvõtu korraldamisega kenasti hakkama ja väikesed kiidusõnad ka, et teenistus ja sellele järgnev esinemiste kava möödusid mõnusa, hubases ja rahulikus õhkkonnas. Kiita sai veel muuseumi tares toimunud lõunasöök, mis pidavat patriarhi visiidi parim olema.

Hoo on sisse saanud järgmise, 2024. aasta eelarve kokupanek. Mina arvan, et tuleb keerukas aasta. Tänase teadmise juures pääseb vald riigi suurtest kärpeplaanidest nagu Koidula ja päästekomando sulgemine, aga maksumuudatused ja maksutulude väike kasv panevad me ootustele selged piirid. Intressikulude suur tõus sööb me vaba raha suurte ampsudega ning peame kõiki arendusi väga ettevaatlikult kaaluma. Eesmärk on aga ju see, et vald areneks ning sinna panustavad inimesed saaksid väärt palka. Arenguks püüame leida raha väljastpoolt projektidest, mis on ka väiksust arvestades kenasti õnnestunud. Palkade tõstmiseks on kaks varianti, kas selleks tuleb kusagilt lisaraha või suudame enda sees midagi ümber vaadata. Soovin avatud meelt ja õigeid otsuseid!

Käima on läkatud „Tule Setomaale!“ kampaania ja kõik, kes tunnevad, et on soov Setomaale tulla, siis see on täpselt õige aeg! Tegutsema tuleb asuda kohe nüüd ja heita takistused kõrvale. Tahan lisada tervituseks ühe Põhja-Iirimaal tehtud pildi, mille juures võib tõdeda, et külas olla ja kuulata ning näha, mida teised teevad, on põnev, aga kodus Setomaal on ikka parem! Kohtume Setomaal!

RAUL KUDRE, vallavanem

Avatud on KÜSKI taotlusvoor

SA Kodanikuühiskonna Sihtkapital (KÜSK) on esmakordselt avanud kodanikuühiskonna innovatsioonifondi taotlusvooru elanikkonnakaitse võimekuse tõstmiseks kogukondades. Taotlusi saab esitada kuni 30. novembrini 2023.

Taotlusvooru eesmärk on tõsta elanikkonnakaitse ja kriisivalmiduse võimekust kogukondades. Teine oluline eesmärk on toetada kohalike omavalitsuste koostööd ja koosloomet kogukondadega.

Innovatsioonifondist saab 2023. aastal toetust taotleda: kohaliku tasandi elanikkonnakaitse vajaduste väljaselgitamiseks (nt koosloomelised arutelud, ümarlauad, kriisirollide kaardistamine jm). Kui kohaliku tasandi elanikkonnakaitse vajadused on välja selgitatud, siis saab toetust taotleda konkreetsete elanikkonnakaitse vajaduste rahastamiseks (nt teenuste tellimine, inventari soetamine, elektri varustuskindluse tagamine jm).

Projekti omafinantseeringu nõuet ei ole. Projekt tuleb ellu viia kuni 31. augustini 2024. Taotluse saab esitada kohalik MTÜ või seltsing. Taotluste esitamine tuleb kohaliku omavalitsusega läbi rääkida. Samuti tuleb taotlused esitada üks või mitu taotlejat, kuid ka siis peab taotlus ter-vikuna jääma valla kohta eraldatud piirsumma sisse. Taot-luse koostamises tuleb kaasata Päästeameti piirkondlik esin-daja. KOV peab andma taotlu-sele omapoolse kinnituskirja. Võru maakonnas on toetuseks ette nähtud 41 725 eurot, sel-lest Setomaa vallale 5169 eurot. Lisainfo KÜSKI kodulehel www.kysk.ee. Taotlus tuleb esitada läbi elektroonilise süs-teemi, mille kohta leiab infot samuti KÜSKI kodulehelt.

KÜSK

Setomaa Vallavolikogu istung 31.08.2023

- Kuulati vallavanem Raul Kudre ettekannet valla-valitsuse tegevusest.
- Kuulati Marika Saare ette-kannet haridusstrateegia ajakavast.
- Muudeti Setomaa Valla-volikogu 25.05.2023 määrust nr 12 „Maamaksumäära

kehtestamine“; maamaksu-määrad Setomaa valla haldus-territooriumil alates 01.01.2024: 1) elamumaale ja maatulundusmaa õuemaa kõlvikule 0,5% maa maksustamishinnast aastast; 2) punktis 1 nimetatata maa-tulundusmaale 0,5% maa

maksustamishinnast aastast; 3) punktides 1 ja 2 nimetatata sihtotstarbega maale 1,0% maa maksusta-mishinnast aastast.

■ Muudeti Setomaa Vallavoli-kogu arengu- ja planeeringu-komisjoni koosseisu – kinni-tati komisjoni liikmeks Evelin

Turvas ja vabastati komisjoni liikme kohalt Jaana Novikov.

■ Muudeti Setomaa Valla-volikogu kultuuri- ja spordi-komisjoni koosseisu – kinni-tati komisjoni liikmeks Evelin Leima ja vabastati komisjoni liikme kohalt Anzelika Gomozova.

Kohalike teede nimekirjas olevate eratee lõikude avalikuks kasutamiseks määramisest

Üha rohkem esineb probleeme, kus üks kinnistuomanik sulgeb juurdepääsute teisele maa-omanikule. Selliste probleemide vältimiseks on Setomaa vald võtnud eesmärgiks mää-rata avalikuks kasutamiseks kõik teed, mis on endise Värska, Mikitamäe, Meremäe või Misso valla volikogu poolt kohalike teede nimekirja kantud.

Et riiklikku teederegistrisse kantud tee oleks ka avalikult kasutatav, on kohalikul oma-valitsusel vajalik sõlmida nota-riaalne isikliku kasutusõiguse leping kõigi maaomanikega, kelle kinnistuid tee läbib, või seada sundvaldus teelusele maale koos teekaitsevööndiga. Kohalike teede nimekirjas ole-vaid teid on senini hoolda-nud vald ning kui tee määra-takse avalikuks kasutamiseks, läheksid maaomanikult koha-

likule omavalitsusele üle kõik teemanimiku kohustused, õigu-sed ja vastutus. Kui teed avali-kuks kasutamiseks ei määrata, jääb nende hooldamine eelda-tavalt nende elanike ülesan-deks, kes kasutavad neid kodule juurdepääsuks.

Lähtudes sellest, et avali-kuks kasutamiseks määrata-vad teelõigud puudutavad pal-jusid isikuid ja kinnistuid, on notariaalse isikliku kasutusõi-guse lepingu sõlmimine kõigi maaomanikega praktikas väga raskesti teostatav ja aeganõu-dev mõlemale osapoolle, seda omaniku elukoha, töökoha, ter-visliku seisundi tõttu. Samuti on notariaalse piiratud asjaõi-guse lepingu sõlmimine majan-duslikus mõttes ebapraktiline.

Eeltoodust lähtuvalt pakub Setomaa Vallavalitsus eratee avalikuks kasutamiseks mää-

ramise sundvalduse seadmise teel, mis on vallavalitsuse kor-raldusega seatav avalik-õigus-lik kitsendus, mille kohta mär-get ei kanta kinnistusraama-tusse, aga kehtib kinnisasja iga-kordse omaniku suhtes. Sund-valduse seadmine seisneb kin-nisasja koormamises sellise kinnisomandi kitsendusega, mis oma sisult vastab isiklikule kasutusõigusele.

Kinnisasja avalikes huvides omandamise seaduse § 4 põhi-mõtte ja asjaõigusseaduse § 156 lõikele 1 vastavalt on omani-kul, kellele puudub oma kin-nisasjale juurdepääs avalikult kasutatavale teele, on õigus nõuda juurdepääsu üle võõra kinnisasja.

Avalik huvi tähendab, et kin-nisasja omanik on kohustatud taluma tema kinnisasjal asuvat teed, kui see on teise kinnisasja

eesmärgipäraseks kasutamiseks ja majandamiseks vajalik ja uue tee ehitamine teises kohas põh-justaks ülemääraseid kulutusi.

Sundvalduse seadmise kohta saavad teavituse nende kinnis-tute omanikud, kellega sõlmi-tud lihtkirjalikud tee avaliku kasutamise lepingud on lõp-penud või ei ole siiani lepingu sõlmimise osas kokkulepet saavutatud. Veel kord: sundvalduse määramises pole midagi sun-niviisilist, vaid eelnevalt saab kõik asjaolud läbi arutada ja siis lahendused leida. Sundvalduse seadmisega ei võõrandata tee-alust maad, vaid seatakse kit-sendus, mis lubab kõigil teed takistusega kasutada.

Setomaa Vallavalitsus

- **Lisainfo:** Lauri Saar, majandus-spetsialist, tel 5204526, e-post: lauri.saar@setomaa.ee

Toetuse taotlemine 2024. aasta mitte-tulunduslikuks tegevuseks, kultuuri- ja spordisündmuste korraldamiseks

2024. aasta mittetulundusli-kuks ja sporditegevuseks ning kultuuriürituste korraldami-seks toetuse taotluste esita-mise tähtaeg on 15. oktoober 2023. aastal.

Setomaa valla mittetulun-dusliku tegevuse toetamise ees-märk on Setomaa valla elani-kele suunatud mittetulundus-ühingu, sihtasutuse või selt-singu tegevuse toetamine, eri-nevate huvigruppide, elanike ühistegevuse toetamine, huvi-tegevuse ja vaba aja sisustamise võimaluste mitmekesistamine. Tegevustoetust saab kasutada mittetulundusühingute, siht-asutuste ning seltsingute iga-päevase tegevuse ja üldkulude või projektide omafinantsee-ringu katmiseks.

Setomaa valla kultuuriüri-tuste toetamise eesmärk on toetada kohalikele elanikkon-nale suunatud või kohalike elanike korraldatavate kultuuri-alaste ühistegevuste korralda-mist Setomaa vallas.

Setomaa valla spordi-tegevuse toetamise eesmärk on soodustada ja luua tingimused Setomaa valla elanikele spordi harrastamiseks ja sportli-kuks eluviisiks ning sportliku eneseteostuse võimaldami-seks.

Pane tähele!

- Toetuste taotlemiseks 2024. aastaks esitatakse vormi-kohane taotlus paberkan-djal või elektrooniliselt Setomaa Vallavalitsusele 2023. aasta 15. oktoobriks aadressil Pikk 12, Värska alevik, Setomaa vald, 64001 või e-posti aad-ressil vald@setomaa.ee.

Tulenevalt kehtivatest mää-rustest peavad kõik Setomaa valla eelarvest toetuse saa-jad esitama Setomaa Vallava-litsusele vormikohase lõpp-aruande kuu aja jooksul pärast tegevuse toimumist. Samasu-gune kohustus tuleneb ka valla-valitsuse ja toetuse saaja vahel sõlmitud sihtfinantseerimise lepingust.

Toetuse taotlused ja aruan-ded tuleb esitada kehtivatel vormidel, mis on lisadena mää-ruste juures. Toetuste taotluse ja aruande kehtivad vormid on kättesaadavad Setomaa valla kodulehel setomaa.kovtp.ee haridus- ja kultuurivaldkonna alajaotuses.

Hilinenud või mitte kehtival taotluse vormil esitatud taot-lused võidakse jätta toetus-summade jagamisel nimekir-jast välja.

Setomaa Vallavalitsus

Võtame tööle ehitusspetsialisti

Ehitusspetsialisti tööülesandeks on ehitusvaldkonna eest vastutamine ja ehitisregistri töö korraldamine.

Avaldus ja CV koos haridust tõendavate dokumentide koopiatega palume saata valda hiljemalt 6. oktoobriks.

Saada oma avaldus vald@setomaa.ee
setomaa.kovtp.ee/vabad-tookohad

Kandideeri! >

SETO RÜHMA AVATUD USTE PÄEV

25. OKTOOBER
9.00-12.00
VÄRSKA
LASTEAIAS

KÕIK ON OODATUD...

Uus kooliaasta Mikitamäel

Suvi hakkab küll vaikselt oma sära sügisele kinkima, aga seda toredam on end uue kooliaasta algusele häälestada.

KARIN SONTS

Mikitamäe Kooli direktor

See erakordne suvi, mis on selja taha jäänud, on meid kõiki täis laadinud positiivsete laengu- tega. Lapsed on saanud käia külas vanavanematel, puhata veekogude ääres, osaleda laag- rites, olla koos kaaslastega ja teinud seda, mida hing soovib. Meie õpetajad on saanud lõp- penud õppeaastast aja maha võtta ja suvel mõnusas õhk- konnas ning rahulikus tempos uueks õppeaastaks valmistuda.

Meie kool on õpilaste arvult kasvanud, kokku on meid 50 ja nendest üheksa õpilast alustas õppimist esimeses klassis. Olles kümme aastat Mikitamäe Koo- lis koolijuhina töötanud, näe- vad minu silmad esimest korda nii suurt esimesse klassi astu- jate kui ka õpilaste arvu.

Uue kooliaasta eel tasub meil kõigil mõelda, milline on iga- ühe panus sellesse, et õpetaja tunneks end koolis hästi. Kõige uue kõrval tasub tunnustada ja märgata neid õpetajaid, kes on juba aastaid õpetajaametis olnud. Samas peab ka uut tuli- jat vastu võtma tunnustavalt. Meie koolis alustab esmakord- selt õpetajatööd loodusainete ja pikapäevarühma õpetajana Aire Sella.

Õpetaja Katrin Unt õpetab meil inglise keelt 1. ja 2. klas- sis. Peame oluliseks varajast keeleõpet, mis tagab loomuliku suhtlemisoskuse inglise keeles ja vene keeles ning toetab õpi-

Mikitamäe kooli 1. klass.

Foto: Karin Sonts

harjumuste kujunemist. Tugev baasoskus esimestes klassides tagab edaspidise elukogemuse vanemates klassides. Soome, hispaania, prantsuse keele õpetaja sellel õppeaastal meie kooli ei jõudnud, kuid kui me pingutame kõik üheskoos, siis me leiame üles sellise õpetaja järgmiseks õppeaastaks ning saame võimaldada meie õpi- lastele rikkalikumat keeleõppe valikut.

Meie valla sotsiaalpeda- googi Kadri Metsa eestvedami- sel alustavad käesoleval õppe- aastal 1.–5. klassi õpilased uue valikaine õppimist, milleks on suhtlemisõpetus, et toime tulla probleemide lahendamisega, et saada juurde oskusi hoida end ja oma kaaslasti. Ikka selleks, et me tunneksime kõik end turva- liselt, oodatuna ja hoituna.

On tõsi, et pisikeste asjade märkamine ja nendest rõõmu tundmine on omaette kunst. Olgu nendeks ülakorrusel uuendusliku ilme saanud kuns-

tiklass, lasteaia uudselt lakitud põrandad, aga ka õpilased, kes esmakordselt alustavad tee- konda meie koolis jm. Esimest korda sai meie kooli õpilane sellise tunnustuse osaliseks nagu Setomaa nuursootska – palju õnne Sulle, Pärtel Palolill.

Kogukond peab hoidma oma koolikest ja seda hoituse tunnet tundsime me Teeme Ära talgute päeval kevadel, kui üheskoos kogukonna liikmetega saime rajatud õuna- ja marjaaia. Õel- dakse, et kui väga suurelt unis- tada, siis on kombeks, et see ka täide läheb.

Täna koolipere nimel meie vallavanemat ja tema mees- konda, et nad aitasid meie unistusel täida minna, meie kooliõues on põnevust ja eri- nevaid liikumisvõimalusi paku- kuv madalseiklusrada ning me saame kaasaegse, innovaatilise tehnikaga kooliümbruse korras ja niidetuna hoida.

Sammume jätkuvalt maheda koolirestorani suunas. Uuel

kooliaastal jätkame maitsvate mahetoitude menüüsse sisse- viimist. Koolikööki jõudnud soebuffelaud annab meile võimalused igal ühel meele- pärane ja tervislik lõunasöögi- taldriku koostis valida, Maaelu- ministeeriumi toetus, et me kasutame mahedat toorai- net, annab võimaluse teha nii maitsvaid mahetoitusid kui ka tavalisi koolitoitusid. Tervisli- kud kõõgi- ja puuviljaampsud kella 10 paiku aitavad noore- matel õpilastel koolipäeva ter- vena mööda saata. Rahulolu- uuring näitas seda, et 100 prot- senti meie õpilastest on paku- tava koolitoiduga rahul.

Jätkame traditsiooniliste üri- tuste, ettevõtlike koostööpäe- vade läbiviimisega, toetame ettevõtlike õpilaste initsiatiivi ja omaalgatust koolis ja noor- tekeskuses ning ootame alati rõõmuga kooli nii vanemaid kui vilistlasi.

Soovin kõigile rõõmsat ja tegusat uut kooliaastat!

Valla sporditöötajana asus tööle Taavi Põder

Setomaa Vallavalitsuses asus alates 21. augustist sporditöö- tajana tööle Taavi Põder.

Taavi avab enda valikut: „Võttes vastu otsuse asuda Setomaa valla sporditöötaja ametikohale, oli see minu jaoks põnevaks väljakutseks ja isik- likus plaanis suureks elumuut- tuseks. Kuigi olles suurema aja senisest elust tegutsenud pea- linnas, olen alati hinges pida- nud ennast pigem maameheks. Seega leidsin, et just nüüd on õige aeg pöörduda tagasi elama Lõuna-Eestisse, kus on minu juured.

Tervislikud eluviisid, keha- kultuur ja sport ning loodu- sega ühes rütmis kasvamine on valdkonnad, mis on mulle alati olnud südamelähedased. Oma senistes ametites ja tege- mistes olen andnud parima, et seda kõike ka teistele tutvus- tada ning võimalikult põne- vaks teha. Nii Eestis kui väl- jaspool kodumaad omanda- tud spordijuhtimise, füsiote- raapia ja massööri erialad on mind kokku viinud erakordselt huvitavate inimestega üle maa- ilma ning mul on olnud au osa saada tõeliselt põnevatest ter- vise edendamise, liikumishar- rastuste ja ka kõrgeimal tase- mel tippspordi projektidest.

Taavi Põder. Foto: Rein Järvelill

Nüüd olen siin, et raken- dada parimal moel oma seni- seid teadmisi, oskusi ja kirge Setomaa inimeste heaks. Minu peamisteks eesmärkideks sel- les ametis on tekitada lastes ja noortes rõõm ja harjumus liiku- misest ning tuua täiskasvanud inimesed tagasi lapsepõlve, kus olulisel kohal on mängulust ja koostegemise võlu.

Esimeste emotsioonide põh- jal, mida olen kogunud, kohtu- des meie valla tõeliste spor- dihingedega ja tutvudes siin- sete suurepärase võimalus- tega, olen tõeliselt optimistlik ja usun, et üheskoos paneme kogu Setomaa veel vingemalt liikuma!

Taaviga saab ühendust tele- fonil 5345 5911 ja meiliaadres- sil taavi.poder@setomaa.ee.

REIN JÄRVELILL

Mikitamäel avati madal- seiklusrada

Kooliaasta alguseks avati amet- likult Mikitamäe Kooli madal- seiklusrada, mis mitmekesis- tab nii koolipere kui kogu- konna liikumistegevusi ja rikas- tab vaba aja veetmise võimalusi Mikitamäel.

Madalseiklusraja maksumus oli 13 000 eurot. Täname toe- tajaid: Setomaa Vallavalitsust, Falador OÜ-d ja endist haridus- ministrit Liina Kersnat!

Mikitamäe madalseiklusrada.

Foto: Raili Möttus

Tule avasta ja seikle!

RAILI MÖTTUS

Mikitamäe teenindus- punkti kantselseispetsialist

Uued tuuled Värskas Lasteaias

SANNA SAARESTIK

Värskas Lasteaia direktor

Värskas Lasteaia on olnud tegus suvi. Lasteaia hoov on saanud erinevaid täiendusi. Hoovile on paigaldatud ronimispüramiid ja karussell.

Sõimerühmale oleme loonud võimalused kasutada neile loo- dud eraldi õueala. Sõimerühma ala soovime kindlasti edasi täiendada, et lasteaeda tule- vad pesamunad saaksid õues hästi aega veeta.

Tänu Värskas Laht OÜ annetu- sele oleme saanud renoveerida ühe õuealal olevast varjualus- test. Nüüd on lastel võimalik ka vihmase ilma korral õues aega veeta ning õpetajad saavad varjualust kasutada õuesõppe paremaks korraldamiseks.

Mõlema varjualuse seintele oleme paigaldanud Põlva Koo- list annetuse saadud tahv- lid. Lapsed on õueala uued atraktsioonid hästi vastu võt- nud ning neid kasutatakse väga hea meelelega.

Paraku on õueala täienda- misega tekkinud uued proble- emid. Värskas Lasteaia õueala on mõeldud mängimiseks, kuid kahjuks käivad mõned lapsed

Värskas lasteaia mänguväljak.

Foto: Sanna Saarestik

uusi atraktsioone lõhkumas. Õuealal on olemas ka prügi- kastid, kuid kahjuks on pärast nädalavahetust lasteaia hoo- vil prügi. Seni oleme lootnud, et lasteaia hoovi õueala suude- takse kasutada heaperemehe- likult, kuid edaspidi peame ala lukku panema.

Uut õppeaastat alustame

uue hooga ning Värskas Laste- aia rühmad on lapsed täis. Kel- lel on soov enda laps Värskas Lasteaeda panna, tuleb juba varakult teha avaldus ning saata see teele. Vastasel korral ei pruugi laps soovitud laste- aeda või rühma kohta saada. Sel juhul on võimalik kohta taot- leda valla teistesse lasteaeda-

desse.

Suur tänu Värskas Lasteaia sponsoritele ja panustajatele, oleme väga tänulikud, et abis- tate meid.

On lust vaadata, kuidas laste näod säravad, kui nad saavad mängida uutel atraktsiooni- del ning joonistada vahvatele tahvlitele.

ÕPETAJATE PÄEV SETOMAAL

Ootame kõiki HARIDUSTÖÖTAJAJAID tänuüritusele!

OKTOOBER 5 VÄRSKA KULTUURIMAJAS KELL 16.00

Aitäh, õpetaja!

SELOMAA VALD

Kaitseväe ja Kaitseliidu õppus Ussisõnad

Kaitsevägi ja Kaitseliit korraldavad sellel sügisel õppuse Ussisõnad, mille raames ligi 10 000 maakaitseüksuste reservväelast värskendavad õppekogunemisel oma üksikvõitleja individuaalseid sõjalisi baasteadmisi. Lisaks harjutatakse jao ning rühma tasemel vastase kulutamist ja varitsuste ning tõkete püstitamist.

„Operatsiooniga Ussisõnad suurendame me sõjaaja kaitseväge 10 000 inimese võrra. Sisuliselt on see üks suuremaid kvantitatiivseid arenguhüppeid Kaitseväe ajaloos, mis toimub pooleteise aasta jooksul. See on kahtlemata suur väljakutse Kaitseväele ja Kaitseleidule, kuid julgeolekuolukord meie ümber ei anna meile õigust teha neid asju aeglasemalt või väiksemas mahus,“ ütles kaitseväge juhataja kindral Martin Herem.

Õppus kasvatab Eesti kaitsevõimet

„Eesmärgi saavutamiseks on aga määrava tähtsusega reservväelastest jao- ja rühmaülemate roll oma alluvate juhtimises ja ka väljaõppes. Mõnes mõttes suurendame me oma kaitsevõimet sarnaselt Ukrainaga 2022. aasta märtsis, kuid meil on olnud terve aasta ettevalmistusteks ja meie pole hetkel lahingutes,“ lisas kindral Herem.

Ussisõnadel osalevad valdavalt need reservväelased, kes määrati 2022. aasta jooksul maakaitseüksuste koosseisu, kelle ajateenistusest on möödunud üle viie aasta ja kelle senised ametikohad on täidetud hiljem ajateenistuse lõpetanud reservväelastega. Samas võimaldab nende väljaõpe jätkuvalt täita sõjalisi ülesandeid.

Ussisõnade aktiivsem tegevus toimub 28. augustist 8. oktoobrini. Selles ajavahemikus korraldavad kõik Kaitseleidu maakaitseringkonnad koostöös Kaitseväge üksustega neile määratud üksuste väljaõppe. Iga üksuse väljaõppe on jagatud ülemate väljaõppeks, põhikoosseisu väljaõppeks ja koostgevusharjutuseks. Üldjoontes kestab iga maakaitseringkonna korraldatav väljaõpe ligi 10 päeva.

Tegevused Setomaa vallas

Võru maakonnas algab õppus Ussisõnad 29. septembril ja kestab 8. oktoobrini. Sel ajal toimuvad mitmed tegevused, mis toovad teedele ja erinevatele maa-aladele tavapärasest suuremas mahus kaitsevähelasi ning kaitseväge tehnikat.

Setomaa vallas toimuvad peamised väljaõppe tegevused Värskas alevikus, Karisilla, Niitsiku ja Beresje külas, mis toovad ajavahemikul 5.–7. oktoobrini kaasa ajutisi muudatusi liikluskorralduses.

Kaitsevägi ja Kaitseleiti paluvad kohalikelt elanikelt mõistvat ja toetavat suhtumist ning tänavad kõiki, kes aitavad kaasa õppuse õnnestumisele!

Tunname uhkust õppusel osalevate reservväelaste üle!
Kaitseleidu Põlva malev

Lüübnitsas peeti sibula- ja kalalaata

XXIII Lüübnitsa sibula- ja kalalaat toimus traditsioonikohaselt augustikuu viimasel laupäeval.

MAARJA SAARINE

Lüübnitsa sibula- ja kalalaada peakorraldaja

Oli suur rõõm korraldada sellist suurt sündmust ja teha seda natuke omamoodi. Laadaletulijaid tervitasime juba poolel teel Lüübnitsa. Andsime aegsasti teda, et ees ootab 13 kurvi, kurvid on vallatud ja et me ootame. Külatajaid panid kiirust maha võtma tee ääres olevad sildid ja nad ootasid põnevusega, mis saab edasi. Lüübnitsa jõudis sellel päeval üle 6000 inimese, kelle seas oli ka üle 200 kaupleja. Kaubagrupidest leidis midagi igale maitsele, oli kohalikku sibulat ja Peipsi järve kala kui ka käsitööd ja toidukaupa. Lüübnitsa laata olid sel-

l aastal avamas vallavanem Raul Kudre, ülemsootska Evelin Leima, regionaalminister Madis Kallas, külvavanim ja volikogu esimees Urmas Sarja. Leelokoor Helmine alustas päeva leeloga. Tantsuga esinesid naistantsurühm Poloda Piigad, segantsurühm Hõbehall ja Värskas ANK tantsijad. Lastele pakusid rõõmu Piip ja Tuut etendusega ja batuudid ning zorb-pallid. Audru Jõelaevanduse Punt pani juba esimese looga lõunajal külatajad tantsima, päeva lõpetas ansambel PS Troika. Kogu päeva aitas juhtida Arlet Palmiste.

Lüübnitsa sibula- ja kalalaada meeskond tänab kõiki külatajaid ja kauplejaid laadale tulemast. Kohtume uuel aastal 24. augustil 2024 Lüübnitsas.

Laadalt lahkuti sibulavanikute ja kaubakottidega.

Foto: Kersti Kinks

Liigiti kogumine on lihtne – anna jäätmetele uus elu!

Jäätmed pole prügi, vaid ressurss, millest saab valmistada uusi või samaväärseid asju. Kuid see on võimalik vaid siis, kui jäätmed on liigi kaupa eraldatud. Andes oma panuse liigiti kogumisse, hoiad keskkonda, säästad raha prügiveolt ning mõjutad ka teatud toodete hinda tulevikus.

Eesti inimeste kodudes tekib igal aastal ligikaudu 400 kg jäätmeid inimese kohta, millest ringlusse jõuab vaid u 30%. Paraku jõuab suurem osa sorteerimata segaolmejäätmetena prügimäele või põletusahju. Prügimäele jõuavad ka esemed, mida saaks taaskasutada või ümber töödelda. Nii läheb raisku palju väärtuslikku materjali, millest toota uusi asju.

Kodudes tekkivast prügist suure osa moodustavad biojäätmed ja pakendid. Biojäätmeid eraldi kogudes saab sellest ise oma köögivilja- või lilleaia jaoks kompostmulda teha. Konteinerisse kogudes tehakse biojäätmetest tööstuslikku komposti või biogaasi. Biogaasiga sõidavad näiteks Tallinna bussid, aga sellest saab ka toasooja ja autokütust.

Ka pakendite liigiti kogumine pole tühi vaev. Klaas on tänuväärne materjal, mida saab lõputult ümber sulatada uuteks klaaspakenditeks. Plastpakenditest saab teatud juhtudel samuti uusi pakendeid teha, samuti kasutatakse seda fliisi tootmiseks. Laialdaselt tehakse plastist aga graanuleid, millest hiljem toodetakse elektripistikuid, ehitusmaterjali jms.

Et pakenditest saaks midagi uut teha, peavad need jõudma ülejäänud prügist eraldatuna pakendikonteineritesse. Selleks, et pakendite liigiti kogumine inimestele mugavamaks teha, plaanib riik lähiajal süsteemi uuendada. Eesmärk on, et inimesed saaksid lisaks biojäätmetele ka pakendeid ära anda kodu juurest lahkumata. Liigiti kogumisest peaks tekkima selge rahaline sääst.

Kraam kaasa kauplusse!

Aeg-ajalt kodust ravimisahtlit korrastades võime leida aegunud rohtusid. Kindlasti ei tohiks neid visata tualetipotti või olmeprügisse, sest nii satuvad need ained keskkonda. Juba praegu on Läänemeri ravimijäätidega reostunud ning see ohustab vee-elustikku. Vaid hoolsama käitumisega saame sellele pidurit tõmmata.

Kui kodus juhtub mikser või röster katki minema, saab väikese elektroonika (kuni 25x25 cm) viia tagasi suuremasse elektroonikapoodi või kaupluse juures asuvasse elektroonikajäätmete konteinerisse. Samuti on kõigis suuremates toidupoodides ja ostukeskustes olemas

kogumiskastid patareide ja väikeste akude jaoks.

Kõik elektroonikaseadmed ja patareid sisaldavad nii väärtuslikke kui ka ohtlikke aineid, mida ühest küljest saaks ringlusse võtta, et nendest uusi asju toota, aga teisalt on need tavaprügi hulka visates suureks ohuks inimestele ja loodusele.

Järgmiseks jäätmejaama!

Oma asjatoimetuste teekonda planeerides tasub läbi käia ka jäätmejaamast. Sinna saab viia vanapaberit ja katkised riided, aga ka vanaelektroonikat ja ohtlikke jäätmeid.

Kui kauplused võtavad vastu vaid väikeelektroonikat, siis

jäätmejaama saab tuua lisaks ka vana külmkapi, televiisori, pesumasina jm suured seadmed, mis üldjuhul võetakse teatud mahus vastu tasuta. Samuti saab nii ära anda kodus tekkinud ohtlikke jäätmeid: kodukeemiat, värve ja lahusteid, akusid ja leedlampe. Ohtlike jäätmete sattumist keskkonda peab vältima, sest see mõjutab nii pinnase, joogivee kui õhu kvaliteeti.

Ka vanapaberi ja papijäätmeid peab liigiti koguma. Vanapaberist tehakse joonistus- ja tualettpaberit, liigiti kogutud papist saab jõupaberit ja uusi kartongpakendeid. Ajalehtedest valmivad aga munarestid, uued ajalehed ja soojustusmaterjalid.

Anneta ja aita!

Tähtis on meeles pidada, et korralikud, terved ja puhtad asjad tasub alati saata uuele ringile. Nii aitad vältida jäätmeteket ja annad olulise panuse keskkonna heaks. Teisalt võib aga sinu üleliigne kapp, korralik kampsun või terve tehnika olla suureks abiks mõnele teisele inimesele, kes uusi tooteid endale lubada ei saa.

Ja mis veelgi olulisem – enne asja soetamist mõtle, kas sul ikkagi on seda vaja, ja jätta ülearused ostud tegemata. See on kõige parem viis keskkonnahoidu panustamiseks.

■ Vaata lisaks: kuhuviia.ee.

LIIGITI KOGUMINE ON LIHTNE					
PAKENDID					
KLAASPAKEND	PLAST- JA METALLPAKEND, JOOGIKARTONG	PAPP- JA PAPERPAKEND	BIOJÄÄTMED	VANAPABER	SEGA-OLMEJÄÄTMED
Loputa vajadusel kergelt, et ei määraks teisi pakendeid ja kotti. Eemadada korgid ja kaaned, sildid võivad jääda.	Loputa vajadusel kergelt, et ei määraks teisi pakendeid ja kotti. Jätta korgid-kaaned peale.	Voldi suured papiat pakendid kokku või rebi tükideks, nii võtavad nad vähem rumi. Veendu, et materjal on puhas ja kuiv.	Biojäätmed pane konteinerisse lahtiselt, paberkotis või täielikult biolaguneva ja komposteeruva kotiga.	Kogu paber ja kartong muudast jäätmetest eraldi ka siis, kui teie majal pole selleks konteinerit. Vanapaber pane konteinerisse lahtiselt.	Kogu pakendi- ja toidujäätmed eraldi ja segaolmejäätmete hulk väheneb märgatavalt!
SOBIB	SOBIB	SOBIB	SOBIB	SOBIB	SOBIB
- Karustus- ja alkohoolsete jookide pudelid - Moosipurgid - Toiduainete purgid	- Kilekotid ja pakkekile - Toote ümber olnud penoplast - Kosmeetika- ja hooldustoodete ning tarbekaupade pakendid - Leiva ja saia kotid, singi ja juustu pakendid - Salatikarbid - Konservikarbid - Alumiiniumpurgid - Metallkorgid ja -kaaned - Piima- ja piimatoodete, mahla- ning veinipakendid	- Pappkastid ja -karbid - Paberkotid - Pakkepaber - Kleeplintidega pappkastid	- Riknenud toit ja toidujäätmed - Tähted riknenud puu- ja köögiviljad, nende koored - Liha- ja kalajäätmed, kalaluud - Muna- ja pähklikoored - Pabermassist munarestid - Majapidamis- ja paberpaber - Pabersalvrätid - Kohvipaks, paberfiltrid - Lõikelilled, ilma potita toataimed	- Ajalehed, ajakirjad - Kataloogid ja reklaammaterjalid - Töövihikud, paberist ja kartongist kaustikud - Trükkiga ja puhas kirja- ning joonistus- ja paberpaber - Kontoripaber - Papp - Jõupaber - Kileaknata ümbrikud - Vanad raamatud (kõvade kaanteta)	- Jäätmed, mille liigiti kogumine pole korraldatud - Kassiliiv, rasvane ja raskesti puhastatav pakend, mähkmed, hügieenisidemed, kosmeetika, küpsetuspaber, foolium, jahunud tuhk, tolmumeja tolmukott, suured kondid, näritud näts, kummist esemed - Hõõgniidiga lambipirnid, CD-plaadid, tühjad ja katkised pastakad, tühjad vildikad - Katkised kruusid ja taldrikud - Kasutuskohtmatud jalanõud, riided ja mänguasjad
EI SOBI	EI SOBI	EI SOBI	EI SOBI	EI SOBI	EI SOBI
- Akna- leht- ja peegelklaas - Valguslambid ja elektripirnid - Keraamika, kristall ja portselan (nt toidunõud, vaasid jne) - Kuumuskindel klaas (nt ahjukindlad toidunõud)	- Küpsetuspaber - Toodet sisaldav pakend - Plastist mänguasjad - Kodukeemia, liimi-, värvi- ja teisi ohtlikke aineid sisaldavaid pakendeid - Mähkmed, hügieenisidemed, kondoomid - Pandimärgisega pudelid - Plastist ja kummist tooted, mis ei ole pakendid - Ehitusmaterjalid	- Määrduv/vettinud paber ja papp (nt pitsakarp) - Pehmepaber (nt tualettpaber) - Ajalehed, ajakirjad, raamatud - Koopla- või joonistus- ja fooliumi või kilet sisaldav paber, papp, kartong (nt mahlapakid, raamatukaaned) - Munakarbid - Tapeet	- Tavalised kilekotid, toidupakendid - Kassiliiv, tuhk, suitsukonid - Vedelad toidujäätmed, toiduõli, suured kondid - Kiletatud või vahatatud pinnaga või kileaknaga paberkotid - Küpsetuspaber - Vanad ravimid - Mähkmed, hügieenisidemed - Toilmuimejakotid - Kunstlilled, küünlad - Lille- ja salatipotid	- Määrduv või vettinud paber ja papp - Majapidamis- ja kasutatud pabernõud - Kopeerpaber - Kleepsildid, teibid - Foolium, võipaber - Kommpipaberid, jäätisepaberid - Tapeet, lamineeritud või kiletatud paber - Tetrapakid, munakarbid - Kõik, mis sisaldab materjale peale paberi ja kartongi	- Toidujäätmed, puhtad pakendid - Värvijäätmed, ravimid, tule- ja plahvatusohtlikud jäätmed, patareid, akud, kodumasinad, elektroonika - Ehitusjäätmed, ajajäätmed - Vedelad jäätmed (näiteks kasutatud toiduõli) - Suuremõõtmelised jäätmed, mööbel, peegel, valbad, madratsid - Ained ja esemed, mis oma kaalu, mõõtmete või kuu tõttu võivad ohustada mahuti, veokit või vedajat
VAATA LISAINFOT KUHUVIIA.EE					

Dakota reisikiri

Ku siih ilmah om mõni rahvas, kedä kaetas uhkusõga õgah ilma nulgah, sôs arvada’, õt nuu’ omma’ indiaanlasõ’ – ameerika maa põlidsõ’ rahva’. Latsõ’ mängvä’ indiaanlasi – vähempält tuud aigu, ku ma lats olli. Pallo’ arvasõ’, õt tiidvä’ näist juturaamatidõ ni vilme perrä piä kõkkõ – käävä’, sulõ’ pääh, eläse’ korgõh telgih – tipih, sõitva’ hobõsõga, tegevä’ piipu ja käävä’ sannah higistämäh. Kõõ tuu peräst oll’ ka mul aastit, ku mitte aastakümnnit pääh mõtõh – ma taha ni piä sinnä’ näide mano koõtma saama. Eis’ õks perrä kaema, kas tuu õks om niimuudu. Timahava suvõl sai sõbõr Ainiga võõdõt ette reis Ameerikahe – Põhja-Dakotahe, päämätselt Fort Bertholdi indiaani reservaati, koh eläse’ päämätselt arikara, hidatsa, manani ja lakota indiaanlasõ’, kiä’ elli’ sääl kandih, inne ku valgõ’ inemisõ’ sinnä’ joudsõ’. Kokko om indiaani rahvit vaest määnegi viissada ja nä omma’ õks väega erinevä’ – ütstöõsõ keelest nä arvu saa-ai.

RAUDOJA AHTO

Mis tuu reservaat sôs om – nuu’ omma’ sääntse’ kotusõ’, mia om ant indiaani rahvilõ elämisõst. Sääl omma’ uma’ säädüse’, eski uma indiaani poltsei ja valgõ’ (väläst sisse tulnu’ tööso’ inemisõ’) saa-ai maad osta’. Eishindäst ku nii kaeda’, olõ-õi ilmah kõrda – elät umal maal, umah kotoh, sôs tulõva’ tööso’ rahva’, võtva’ parõba maa hindäle, teevä’ uma säädüse ja lõpus lubatas sul umal maal veerekese pääl ellä’. Eski sääl, ku nuu’ lubahusõ’ om ant, saa-ai kindla olla’, õt nuu’ ka kehtisõ’.

Nii oll’ ka sääl reservaadih. Valgõ’ mõtli’, õt näil om vaia elektrit saia’, ni tuu jaost piät Missouri jõe korgõ tammiga kinni pandma. A tuu tähend’ tuud, õt jõe veere’, koh om kõõ parõba’ maa’, jäi’ vii ala. Inne-bidi oll’ sääl kandih indiaanlailisil nii, õt suvõl eleti korgõ perve pääl, talvõst minti jõe viirde – sää oll’ eläjit ja kallo, kedä püüdä’, oll’ lämmämp, ni puid, minkaga küttä’ ja minkast sai ehtädä’.

Veedkese tuust, mäanes maa-nulk tuu Põhja-Dakota sôs om. Ku Eestih om rahvast üte kilomeetri pääl 31,4 inemist, sôs

sääl om säidse kõrda vähäbä. Eski piirkonna pääliin Bismarck om väigokõnõ. Maal omma’ suurõ’-suurõ’ põllu’ vai kafamaa’, minka vaihõl ütsigu’ talokotusõ’, koh eläse’ „rangeri”“, nn karakasvataja’, vai põllumehe, nn „farmeri”“. Õgal ütël om kümnnit tuhandit hektarit maad. Vaihõtpääl ütsigu’ küläkese’ – minka keskel om päämine huulits – a tuu om õks kümnnit meetrit lağa. Tuu om tuu jaost, õt sääl piät mitu suurt massinat mahtma kõrvotsi sõitma ja ku tahat, piät saama ka poodi või salooni ette massina panda’ saisma niimuudu, õt kõik, kiä’ tahtva’, saava’ ilosahe müüdä.

Õgas tööso’ tii’ omma’ ka õks laja’. Suurõbit liinu om ka, a mõni ütsik. Ja tii olõ-i säänest muudu, õt käändles siä’-sinnä’. Tii’ moodustasõ’ ku suurõ kala-võrgu, mis om maa pääle laotõt – võrgu silmä vahe om õnnõ kümnnit kilomeetrit ja ku sõidat, võit üte vooriga mitusada kilomeetrit õnnõ õkva kupatada’ – vot tuud ma olõ vil-mest nännü. Siih saiõ ka lõpus sôs näid müüdä sõidõtus nii, õt viländ saiõ.

Vot üts põnnõv asi liiklusõ man om ka tuu, õt ku meil om liiklusmärke sääntsit ja määntsit, nii õt viländ saa, sôs sääl

Piisoni’ looduspargih.

Dakota maastik.

oll’ päämätselt liiklusmärgist STOP märk, inne suurõbat tiid. Hüä lihtsa sõita’. Muidoki tuu kaeminõ korgõpast kotusõst, kuvvamuudu tuu tii lätt ja lätt, om midä kaia’.

Tuud maad, koh saa-ai nurmõ tetä’, selle õt omma’ mäe’, oro’, eski veedkese mõtsa, kutstas „bad land” – halv maa. Tuu om sääne nimetus, ku olõsi meil suu – ka eishindäst maa, koh saa-ai midägi tetä’, loodus eläs umma ello. Nuu’ bädlandi’ om päämätselt kaitso ala võõdõt ja näist om looduspargi’ tett, midä saat raha iist inemiisilõ näüädä’. Ku trehväs, saat sääl nätä’ eissugumatsi eläjit, kiä’ muial saa-ai ellä’, selle õt valgõ’ laskva’ nä kõrraga maaha. Ütel-däs: „Soo om mu maa ja ütski elläi mu maa pääle tulõ-õi.” Vot säänest muudu om sääl tuu

suhtuminõ. Ja maaha laskõ’ elä-jit om lihtsa – piä õgal mehel ja ka naasel om uma püss vai eski mitu. Nuid võit poodist osta’, ku olt paigapääliline ineminõ.

Püssä sai ka mi laskõ’, a eläjit mi putu-us. Õnnõ olli rõõmsa’, ku kedägi näie. Eski piisoni’ näie Theodore Roosevelti looduspargih ar’. Omma’ õks suurõ’ eläjä’ külh ja hüä rahuliku’, kaesõ’ sinno, mis taa ullikõnõ tege – mina sinno pelgä-äi.

Ku innevanast elli Ameerigah näid kümnnit miljonit (60–70), sôs minevä aastagasaa algusõh oll’ alalõ õnnõ 15 000, näid oll’ ilmotsalda maaha tapõt. Õnnõst tetti nuid loodusparkõ ja õnnahu naa’ eläjä’ pästä’, ja parhilla’ arvatas, õt näid om jo 350 000. A nä päse-i ütest looduspargist tõistõ ja sôs piät ineminõ näid kinni püüdmä

ja vidämä, õt tõug õks parõb saasi.

Tuu Roosevelti looduspark om sääne park, mia om katõh osariigih – üts jago om Põhja-Dakotah ja tõõnõ Lõuna-Dakotah. Mi käve kaiõ mõlõba osa ar’ ja päält piisonidõ näie mõtskit hobõssit, mitmit sorti hirvi, a kõõ põnvapa’ olli’ väigokõsõ’ orava sugulasõ’ – mustsaba rohtla haukuri’. Näil om maa seeh suurõ’ liina’ kaibõt – õks mitmit hektarit ja suurõba’ olõvat umal aol olnu’ sato hektarit. A jälki saava’ nä ellä’ õnnõ looduspargih, selle õt farmeri’ hukkasõ’ nä ar’ – karaeläjä’ võiva’ näide uruh jala murda’. A kaia’ om näid põnnõv – kuis nä sukka harinõsõ’ – ku olt paiga pääl vakka, sôs tsuskas üts nõna maa seest vällä, sôs tõõnõ. Nakasõ’ ütest mul-

gust tõistõ juuskma, vaihtõpääl saisva’, hanna’ pistü. Tuud om parõb ku multivilmi kaia’.

Tuu oll’ ka ammuki tiidä’, õt sääl om maa seeh naftat. A tuud saa-as kätte, oll’ liisna sügäväh. Mõnõ aastaga iist leiutõdi määnegi vahtsõnõ moodus, kuis tuud kätte saia’. Ja nii ommõgi viimätsõ’ aasta’ naat sääl naftat puurma – tuud tetäs nii farmeridõ ku indiaanlasi maa pääl. Kelle maa pääl puurtorn om, tuu saa aastah peris hüä kopka. Ku ma õigõhõ mäletä, sôs kosõgi 100 000 dollarit aastagah. Ka ku nuid pandas õks mitu tükki kõrraga pistü.

Viil om sääl piirkonnah maa sisse ar’ käkit tuumapommi’. Sõidat tiid müüdä ja näet – asfalttii lätt raadiga aia sisse. Tuu aiakõnõ olõ-i suur, vaest sada kõrda sada meetrit ja katõt betoonplaadiga, paar putka-kõist ka pääl. A vot maa seeh om mitmit korrusit betooni ja tuumapomm! Ku mõista-i kaia’, saa-ai arvugi, mis sääl om. Nuu’ pommi’ om tuu peräst sinnä’ käkit, õt sääl kandih eläs veidõ inemiisi, olõ-i suuri liinu, ja ku midägi juhtus vai ku vaindlanõ taht nuid häötädä’, saa vähäbä inemiisi hukka.

Ja kiä’ nuu’ inemisõ’ siih eläse’? Indiaanlasõ’ omma’ umah reservaadih ja nuu’ farmeri’-rangeri’, kiä’ siia’ omma’ joudnu’, omma’ päämätselt rootslasi ja Vinnemaa saksalaisi järeltulija, a om õks ka tõisi rahvidõ esindäjit. Näie ka Ukraina kerkot, potisinidsõ kupliga. Vot üts asi viil, siia’ olõ-i mustõ pallõ joudnu’. Neegri’ lasti inne vabast, ku siia’ elämä jouti, ja nii olõki-i näid siih pallõ nätä’.

Järgmätseh lehenumbrih kiroda rohkõba indiaani elost.

Obinitsa lõikuspido – mustinõ ja sooilmaaignõ

KAUKSI ÜLLE

Obinitsa külä elo om naanu elä-vämbäs ja mitmõkesitsembäs minemä viimädsel aol. Joba minevaastanõ kiräliku edimäist kõrda mainmisõ 370. aastapäävä pidäminõ tull’ suu-rõlt vällä – kontserte ja kooli kokkotulõkiga. Sis võtsõ Blumi Priit ette naabrivalvõ piirkond moodusta’ ni noorõmba’ küläeläniku’ kutsi’ külä kokko ja asutõdi aamõtligult Obinitsa küläde selts ni valiti külä-vanõmb, kelles häälteenamusõga sai Blumi Priit.

Muusik ja näütlejä ni Obinitsa Puhkõmaja pidäjä Blumi Priit om uma külä ineminõ ni timä põlvkond mäletäs toda mitmõkesist kultuuriello, mis siih kandih vanast oll’, ku rah-

vast viil piirkonnah hulga oll’. Kõnõldas suurist lõikuspidodõst sügüsedsele aol Obinitsa oroh Tuhkvitsa veereh. Nuu’ pidopaiga’ omma’ no’ kalajärve all ja tuuga omma’ elänigu’ rahul, a mälestüse’ ja inemisõ’ omma’ alalõ ni midägi õi kao’ aolukku vooriga. Nii nakaski külävanõmb umah kultuuri-küünih kõrraldama mustitsõ mooduga lõikuspito.

Targuta siia’ vahelõ, õt sügüsedse’ pido’, ku saak salvõh, omma’ maarahvastõl, hõimurahvastõl õks kombõs olnu’. Eri aol om keelet maajumalidõ kitmisõs näid pitä’ nii hõimurahvil ku setodõl, a ni sääl ku siih muudõti näide nimi lõikuspidodõs ja peeti õks vanna muudu – laulu ja joupriumõga. Obinitsa pidodõ aoluulidsõst osast om muud tulla’ pidolõ

ummi süüke-juukõga. Soo-kõrd oll’ stiilis soovitõt 80.–90. aasta’. Kõgõ stiilsembä’ külä-lisõ’ tulliki’ dresse ja aiakäroga, koh aiasaadusõ’ ja defitsiit pääl. Juudi fantat, süüdi kiluleibu ja kotlette ni kotoh tett kardohkasalatit.

Pido alost naabersovhoosist tulnu tiatritrupi Vastseliina vallatud noorikud ant etendüs „Kapsapea“, autor Oskar Luts ja lavastaja Ülle Ülenurm. Mitu Obinitsa kandi inemist mänge sääl ka värvikit rollõ. Rahvalõ sääne tiatri miildü, ineminõ jo muutus aoh väega vähä, vaest õnnõ rõividõ ja kodomassinidõ hulga poolõst, a suuv kedägi üle trumbada’ vai õga hinna iist kümme rubla tiini’ om jäänü.

Sis astsõ tävveh pidorõivah üles Mokornulga leelo-kuur. Külvigu Helen ütël iist

sõõgi kitmisõ laulu, minga kuur oll’ jo hummogu esinenü Rõugõh kogokunnafestivalil „Mina tean, kust tuleb minu sõõk“. Tutva’ ja vähämbä tunt sõõgi’ libisivä’ läbi säitsmeminodilidsõ laulu. Rahvuslikust seto perimuskunstist – siini jahtminõ, tatiruug ja soolaseene’ laul’ Mehiläse Margit ni leeväküdsämisõ laulu sääd kokko Tarrosõ Aira. Plaksutiva’ ni rõksi’ noorõ’ ku vana’ – ku sõna’ haagisõ’ kullõjidõga, om seto laul täütsä estreet! Laulu-luumisõ mõistmist tulõ hoita’. Blumi Priit tekä ajastupõhitsit tandsuplokkõ ja sis tullgi õdagu naglast säet Obinitsapoiste balletitrupp. Õdagidõ harõtõdi, tetti esi’ kardinapitsist balletiseeligu’ ni harõtõdi tippimist ja jalanõstmist ni reveranssõ. Näpäti valgiti sukkpüksõ ja

hammit naisi kapist. Tulõmus võtt’ trupi nii võhmalõ, õt kuigi rahvas hõigaš, õt kõrrata-kõrrata, õs tulõ’ kordust, hoopis muusikaplokk ja sangpommi rebiminõ minudi joosul. Gabriel sai kirja 25 kõrda, Evar 26 ja Vova 28 kõrda ni tuu tulõmusõga võitsõ.

Ütehelämist paksõ naisi käe-survaminõ, oll’ kisa, pingutamist, sekämisil, nigu õks spor-divõistluisil. Lõpus võitsõ Pun-gitsa Liina.

Sis joud kätte tennäminõ. Obinitsa Puhkemaja tänab kõiki lõikuspeost osavõtnuid.

Pido läts viil edesi Baaba ja Ka tandsukavaga ni Priidu valit muusikaga.

Pidolõ and’ vürtsi ka OUT tiatri näütetrupp, kost vahtsõ särava näütlejä Küppär Kristi, lavanimiga Roosikõnõ, sünnü-

päiv trehväs sääntsele pääväle.

Lustiti kavva, vanõmbist inemisist latsini, kõik põlvõ’ kuuh ja diskohuvilisõ’ setotajidõga üte lavva takah.

Anku jummal Priidulõ joudu ja tervüst Obinitsa külä mustitsidõ ja sooilmaaignsidõ muudõ elojovvulidsõs kõrraldamisõl ka edespidi.

Tenosõna’

Erilinõ teno esinejilõ ja abilisilõ:

- Vastseliina vallatud noorikud (Ülle Ülenurm)
- Mokornulga leelokuur (Aira Tarros)
- Obinitsapoiste balletitrupp
- Baaba ja Ka
- Tiidu talo,
- Katrin Laanemaa
- Margus Višnakov

Setomaal suvõlõ juunt ala tõmbamah

Jo mitmit aastakki om sügüsetse ao näütjäs paasapäiv ja Lepä kirmas. Kindlahe tõisi jaos om midägi' tõist, a mu jaos om säänestmuudu. Paasapäiväs omma' ubina' valmi' ja sis naatas ubinit süümä. Sool aestagal ma võti edimäse ubina Taarka Tarõ ubinaaiast. Nuist ubinist tetäs mahla ja talvõl ubinatsäiu.

LÕIVU MERLIN

Väikoh poodih om tuul pääväl tõistsagamaist kraami ku muido. Puuti om tuud hulga kuukõ, tortõ ja puulvabrikaatõ. Nii ku kraam vällä säetäs, nii kõik ar' ka' ostõtas. Päämätselt tuvvas haudu pääle söögikraam liinast, sis om kindlap. Tuul pääväl om hulga massinit tii veereh ja põlda pääl. Kohalõ om kutsut liiklusõ kõrraldaja', õt inõmisõ' lõvväsi' ruttu kotusõ, kohes uma massin panda'. Arvatas, õt õga aestagaga' jäs kerigupühhi aigu rahvast veidebäst, õt vana' läävä' iist ar' ja nooril omma' tõõsõ' huvi'. A' siski tuud, õt rahvast vähäbä olõsi, panõ-õi tähelegi'. A määnegi' loogika jutuh õks om.

Matusõaida mindäs nii ku piknigulõ, õt korvi' omma' hüvvä ja parebat täüs, õnnõ rõiva' omma' piduliguba'. Ku müüdä surnuaida jalota', sis näet ka' seto rõivih inemisi. Sool kõrral oll rahvarõivih inäp miihi ku naisi. Ilm oll ka' väiga' lämni.

Suur jago rahvast kogonõs ristikaugi aos, a om ka' nuid, kiä' omma' vapralt terve teens-

tüse kohal. Väigokõnõ kerigukõnõ om rahvast täüs, kõikaig kaudas sisse ja vällä. Om hüämii nätä' tutvit, umatsit ja sõpru.

Päämätselt om säänestmuudu, õt ristikaug nakas pääle katõtoistkümnne aigu, a sool kõrral saadi vajalikõ toimõtu-siga' veitebä aoga' kõrda ja sis ku ma' kerko mano joudsõ, sis oll ristikaug jo läbi. Ma olõ-õs ainumas, kiä' müüdä pand. Mullõ vohikulõ seletedi, õt ku om veidebä rahvast, sis ka' ker-koh toimõtaminõ lätt rutuba. Jutuh olõs justku loogika. Pal-lõ' tulõvagi' kaema õnnõ ristikaugi, võta-ai osa tervest teenstüesest. Ristikaugih om midägi' säänest, mia pand kaema ja naglutas kotusõ pääle ka' paadunu' ateisti'. Tuu ettevõtminõ om jo visuaalsõlt nii illos – kauni' ikooni' ja uhkõ' pappõ pidorõiva'.

A mille nii hulga inõmisi tulõ õnnõ ristikaugi aos? Võta' no kinni, kas tervüse, usulõögüse peräst vai selle, õt hummok om kõigi jaos väiga' kipõ, vaia tetä' ettevalmstuisi, õt umatsidõ haudu pääl väärikalt mälestä' ja hõimu kostita'.

Soo aestaga paasapäiväst

Lepä kirmasõl.

Lõivu Merlini pilt

jäi miilde viil ütleminõ, õt inäp olõ-õi külävaihlõ tunda' kotleti praatmisõ hõngu. Tuu tähendäs, õt no' ostõtas inäbä söögi' valmilt, tetä-ai kotoh.

Ao mõistõh ja tähendüs om muutunu' ja kohes mi olõ nõuh uma vaba ao pandma. Inäp olõ-õi maal tuud, min-kõst süük tetä', näütüses olõ-õi lihha, minkõst kotleti' kütsä'. Hüä ku pindrepääl om sibulit, tilli, kurokõ, tumatit.

A matusõaiah om kõõ tuul pääväl kääpidõ pääl hüvvä ja viil parebat. Obinitsa paasapäiv om erilinõ viil ka' tuu peräst, õt siiä' om läbi ao kaunu' ka' kaejit, kinkõl hindäl olõ-õi soo pühäga' õga matusõaiaiga' midägi'. Ummiga' havva man olõminõ ja süümisõ muud om nii tõistsagamanõ. Samah om soo midägi' säänest, midä kaemalda' kõgõlõ hüäle õks üle võta-ai, tuuperäst õt usk ja arvusaamisõ' mäntseltgi' põhjusõl lupa-ai.

Ku ülikooliaol naksi Setomaal kauma ja juhtu ka' edimätsilõ kerigupühhilõ, sis pääle

tuud ma olõ uma vanaimä havvapääl kül' istnu' ja midägi' söönü' ja veido mõtõlnu'. Võtnu' ao maaha. Kuvvagi-muudu tsuuda om minnä' niisamata havvapäälõ õnnõ kors-tusteenust tegemä lehti riibmisõ ja ar' palanu' kündlidõ ar' viskamisõ peräst. Taa kääpä kraapataminõ nakas valu jabur paistumma, tuuperäst õt mõtisklusõ aig muutu nii pallo tähtsäs.

Mul oll lahe vanaimä õie, kiä jutust laulaga' jutussit hõste ja kudi kõgõ kirivippi kaptit. Tä ai kõikaig ütsi ja sammu jutussit, a latsõiaih mul saa-as ilmahki' nuist jutussist viländ, selle õt tä kõnõl nii huvtavalt. Vanaimä kõgõ parep jutus oll tuu, kuis rüüvli' lätsi' matusõaia kabõlihe rahha jagama. Nä istõ' kirstu pääl ja sis jai': sullõ, mullõ, sullõ, mullõ, kooni' üts münt jäi perrä. Mehe' olli' hädäh, sis om kuulda' istmisõ alt kirstust helü – mullõ! Ma kõõ oodi tuud lõppu, tuu paistu kõgõ parep kotus.

Paasapäivä õdagu oldas

ummiga' vai sis mindäs külä-keskuistõ pitto. Ma saa olla' sõpru perrega' ja kullõlda' näide hõimu vannu jutta. Huvtav om tuu, õt vanõba' naka-ai jutta kõnõlõmma, a noorõ' tegevä' eis' ettepanõki, õt võisi' miilde tulõta' innist ello. Mõistõtas hinnada' ja om huvvi.

Õdagu ilda otsustas tai-vaesägi' tähtsä päävä avvus etendüse anda' ja nakas välki pildma ja sis tulõ kõva vihm. Mi lää kõik tarrõ ja jutatamist om hummoguni' vällä. Ummiga' om hüä olla' ja tuu ommõgi' vaest paasapäivä üts kandvappi asju. Nii kavva, kooni' hõim ja pereh saa läbi ja kau läbi, ommõgi' kõik hõste. Nii lihtsa kõik ommõgi'. Järgmät-sel pääväl om ilm illos ja päiv rahulinõ. Külämehe' omma' nii ku unidsõ' kərbse', kiä' omma' etkost vällä tulnu'. Õdak läts kõigil hummoguhe.

Om Lepä kirmasõ päiv, ma uuri, õt kas rahvast õks korjus ja kiä om minemäh. Pääle tuud, ku saa selges, õt Liinatõsura' tulõva', om kõik lihtsa – kirmas om ja

nii mõnigi', kiä' vaest muido viisinü-üs tulla', tuu tulõ. Tuldas jo puhtalt lugupidamisõst Hao Pauli vasta. Õgal kirmasõl om õks kiäki', kiä om ettevõt-misõ süä. Kõik om mitteaamõt-ligult, a kõik tiidvā, õt nii om.

Rahvast saa hulga ja laulu, pillimängu ja jalakeertamist jakkus mitmõs tunnis. Õdaguspõlõ pandas tuli palama. Ku inebidi omma' olnu' Lepäl ka' nii-üldä' päältkaeja', sis sool kõrral lõõvä' kõik kampa, ka' nuu', kedä edimält olõs pidäni' muido juujist ja jaurajist, a aig om edesi lännu'. Kõik toimus spontaansõlt.

Õgal aestagal olõ-õi kõik säänestmuudu olnu'. 2022 jäi kirmas ar', kõigil oll muial tege-misi. Soo, mia kotsidõ paistus elementaarnõ, pruugi-i kõõ olla' ja tuud inäp tulõ hinnada' nuid olõkit ja hetki.

Tunnõh om hüä, sügüse edimäne upin om süüd ja helü ar' laulõ, nii õt suvõlõ võit joonõ ala tõmmada'.

Aifumma, Setomaa, innidselt ehe ja autentne olõmast!

Kultuuriõdak „Kõstmah om 10-aastaganõ kultuuriklubi Setoluu”

TORMI PIRET

kultuuriõdagu vedosnik

Talina keskliinah, Tatari uulits 64, om üts eisheräline kotus – tandso- ja kultuurikodo Modus. Tuu kotus om kodost õgasagamatõilõ tandsjilõ ja pillimängjilõ ja lauljilõ ja näütlejilõ jo 40 aastakka. A pääle nuidõ om tah uma nulgä löüdnü ka kultuuriklubi Setoluu'.

Voori kuuh, ütël pühapäivä-õdagul, om tandso- ja kultuurikotoh Modus kultuuriõdak „Kõstmah om...” Trehvädä' saa säändsit ja määndsit inemiisi. Oktoobrekuu kultuuriõdagu päätegiäst om kultuuriklubi Setoluu'.

Trummi' lõõvä' ja pasuna' puhkva': Seto kultuuri nädäli oktoobrekuu 8. pääväl kellä 18 alatõh om tandso- ja kultuurikotoh Modus, Tatari uulits 64

II kõrra pääl Talina keskliinah kultuuriõdak „Kõstmah om 10-aastaganõ kultuuriklubi Setoluu'”. Tuu saa olõma sääne

tõistmuudu hällüpäiv. Nigu kultuuriklubi Setoluu' eiski om tõistsagamanõ.

Olõ-õi leelopark, määne om

kõõ hariligup setokõisi kuuh-käumisõ muud.

Olõ-õi setokõisi selts, määne nime perrä om õnnõ setokõisilõ.

Puugnitsa küla kokkosaaminõ 2023.

Eräkogo pilt

Puugnitsa küla sai kokko – tulõv aestaga ninnikirmast uutõh

Aestakõnõ inne koroonatõpõ ma kirodi Setomaa aoleheh Puugnitsa küla Mustimõtsa ja Sõrmusõ perridõ kokkosaamisõst ja viil, õt täks mi saa aestaga peräst ka' kõõ Puugnitsa küläga' kokko, õt vahtsõst üles herätä' vana ninnikirmas. Kuri tõbi tõmmas toolõ joonõ pääle, a šool aestagal tulõt Puugnitsa külä juuriga' Setomaa vallavaltsusõ arõndusspetsialist Roosimaa Margery tuu mõttö miilde ja küüsse, õt kas mi tii šool aestagal ninnikirmasõ. Aig läts ja kõrraga' mi lõudse hinnäst Puugnitsa külä kokkosaamist kõrraldamah ja tett tuu saiegi'.

MUSTIMÕTSA INDREK

Mi lepe kõrraga' kokko, õt šool aestagal mi nimetä-äi šood edimäist kokkosaamist viil ninnikirmasõst, a mi saa kokko, õt ninnikirmas saasi' järgmät-sel aestagal innistmuudu pitä'. Ninnikirmas oll üts vähät-sit kirmassit, mia oll väläh-puul Setomaad – šoo oll Setomaalt väläh kooni' 1930. aastagidõ keskaigani'. Mäda-jõõ korgõ kaldõ pääl, Kahkva mõisa pargih. Ninnikirmasõlõ tull tuhandit inemisi nii Võro-ku Setomaa küllist. Kiäki' sinnä' kedägi' kutsu-us, kiäki' midägi' kõrralda-as, oll tiidä' päiv ja kotus, rahvas korju kokko ja pido läts kauma. Mäda-jõgi om Setomaa piirijõgi.

Ninnikirmasõ aig om päiv päält piitrepäivä, mia sagõhõhe ommõgi' juuli tõõnõ pühäpäiv.

1930. aastagidõ peräotsah „kolõ“ ninnikirmas üle Setomaa poolõ pääle, Puugnitsa küllä. Rahvas korju kirmasõhe lõunõ aigu, päält keriguaiu. Panti pareba' rõivakõsõ' sälgä ja näio' olli' ehiti hõpõkraa-miga'. Olli' tulnu' nii vana' ku ka' noorõ, selle õt igä olõ-õs tähtsä. Kirmasõlõ minti muid kaema ja hinnäst näütämmä (Pino 1986). Noorõ mehe' käve'

hindäle naisi otsmah, tuu man nä küüsse' nõvvo ummi vanõ-bidõ ja tõisi sugulaisi käest. Tütriga jaos oll kirmas tähtsä laulu- ja tandsmisõ näütämisõ kotus ja muidogi' näüdati ka' umma illo. Viil 20. saandi ede-otsah oll eloh püüräjuuskminõ, midä tetti.

Puugnitsa küläplats, koh ninnikirmasõ olli', om alalõ ja riigi umandusõh. Tuu innine illos kotus ja maamär-kega' plats näütäs noki' viil, õt sääll om midägi' tähtsät tett. Suur hain ja puuharo' nakasõ' kotust muutma. Alalõ omma'

uhkõ' maakivi' ja latsi liivakas-tina pruugitav liivaorg. Inäp saa-ai jõe viirde. Nii noorõ' ku ka' vanõba' mälehtäse', õt sääll oll latsi ojomiskotus ja kauti hobõssit juutmah, mõskmah ja tuu oll ka' rõividõ mõskmisõ kotus, sannavesigi' kannõti sääll. Šoo kõik om täämbät-ses kaonu'. Kaonu' om ka' purrõh, üle minkõ kauti Plotina küllä. Mäda-jõgi om parhilla' väiga' kehväh saisuh – om olõmah ka' Mäda-jõõ hoiuala ja tuu kaitsõ-kõrralduskava, a tuu eishindäst jõe „kõrda“ tii-i. Ummõhtõ piäs – a tuu om jo tõõnõ jutt järgmät-ses kõrras.

Ninnikirmas oll kuulsa kir-mas – ehtsä, ummamuudu ja rikas muusiga, tandsa ja külä-jutta kõnõlõmisi poolõst. Parhilla' om Puugnitsa küläh läbi aestaga nelli-viis tallo, a inne-bidi oll 30 tallo. Suvisõl aol om muidogi' inäbä inemisi küläh ja hulga om nuid, kinkõ mälestüi-sih om näide latsõigä ja ninni-kirmas šoo küläh. Tuud oll noki' kirmasõl nätä', kuki' vii-mäne ninnikirmas oll mitmõ

ao iist ja külärahvas olõ-õi umavaihlõ kokko saanu'. Kõi-gil oll huvi külä ja kirmas ello herätä'. Kokko oll korjunu' kohki' 40 inemist Setomaalt, Tartost, Talinast, Antslast, eiski' Norrast.

Puugnitsa küllä om edimäist kõrda nimetõ 1563. aastagal ja šool aestagal oll küläl 460 aastagapäiv. Siih om nii suud, järveviirt ku ka' „mereveere“ hõnguga' pedäjä-mõtsa ja om muidogi' ka' siini ja marju. Siist küläst om suurdõ ilma lännu' tuhandõ seto laulu' ja jutusõ'.

No', päält mõnt nädälit, ku oll siih hulga inemisi, om küläh tävveste tõõnõ tunnõh – õga talo om ku innidse külä aoluu lehekülepäält. Šoo tun-nõh and tukõ ja julgust, õt Puugnitsa saa vahtsõ hingä-misõ ja siia' löüdvä' tii tagasi viil mitmõ' perre'. Mii' Musti-mõtsu pereh om Puugnitsah toimõtanu' 1700 aastagidõ ede-otsast pääle (kavvõbahe andmit olõ-õi), a kõik perre' omma' siih kõrvotsidõ toimõtanu' ja hin-näst hõste tundnu'. Külä nimi ja külä lugu tõmbas.

Järgmät-sel aestagal om jäl' Puugnitsa ninnikirmas ja kõik omma' oodõt. Šool kõrral helisi Teppo Leo lõõdsamäng ja kindlahe ka' järgmät-sel kõrral. Laulu ja tandsma oodõtas kõiki leelonaisi ja perimüstandsu tandsjit ja oppaiji. Ja muidogi' mi ooda Puugnitsa külä pilte ja jutta. Õga pilt ja palakõnõ om tähtsä.

Kõigil, kinkõl om ninnikirmasõ vasta huvvi ja kiä' tahtva' Puugnitsa küllä avita', võtkõ' ühendüst – Indrek Mustimets@506 3076, Indrek.mustimets@tartu.ee, Margery Roosimaa 5229159, margery.roosimaa@gmail.com.

Ninnikirmas 1958 Puugnitsa küläh. Kuralt puult Elmar Mustimets, Endel Mustimets, Elmar Kütik. Eräkogo pilt

Hõbõhõnõ Kuldkalakõnõ

SARVÕ ÕIÕ

Obinitsa Vahtsõ Tiatri kolmas aestak. Käve maki' suvõao vii-mädsel etendusel. Kuldkalakõnõ pilisi hõbõhõtsõlt, seto rahvas om hõpõ usku, tõisildõ saanuki-is olla'.

Om hummok ja tahat vai taha-ai, a mõttö' hüppäse' ja kaosõ' ja häöse'. Õt nä kõik täv-veste ar' häösi-i, sis panõ mõnõ kirja.

Vaest OUTi etendüse' anni' Blummi Priidulõ huugu, õt tä uma suurõ saraja tekk sää-nestmuudu kõrda, õt no' om Obinitsah viil üts kotus, koh suvitsõl aol olla', näütemänga mänge' ja pita pitä'. Vannu sara-jit om muialgi' vahtsõlõ elolõ avitõt, olõ-õi näid last russi vaiu' õga kokko tougat.

Näütlemisõ om koo olõmah olnu', õnnõ tuud olõ-õi sää-nestmuudu nimetõ ja olõ-õi tõisi hõigat kaema. Ka' saaja' omma' olnu' üts näütemäng ummi reeglidõ ja kombidõga'. Nuid om kaut kaemah, peräst om nuist kõnõld aastakümnit. Õgah perreh, suguharoh om nuid, kiä' omma' hüä jutuga', omma' nalälitsõ', ja ku kokko saias, sis ultõdas ja naartas. Omma' üte inõmisõ etendüse', omma' kambah mängmisõ'. Innitsit elolisi etendüisi võisi' nimetä' kiräkeele sõnaga' – kaasavad etendused. A ku jo püüne pääle mindäs, sis omma' tõõsõ' reegli' ja inõmisõ' omma' katõst jaet, õt üte' omma' kaeja'

ja tõõsõ' näütlejä', kiä' tõisilõ midägi' seletäse' ja näütäse'.

Mõni kõrd mi kõik tahasi trehvädä' ütte kuldkalakõist, kiä' mi ello toosi' tuu, midä mi väiga' tahasi saia'. A ku rahu-litsõlt mõtlõt perrä, sis saat arvu, õt elo om säänestmuudu ka' hüä, ku tä om. Näütemängu vällämärkja Kauksi Ülle pand meid kõiki kõrrast mõtlõmma tuu pääle, õt õgal om uma elo ja uma tii, minkõ müüdä kavvu', muial ja tõistmuudu olõ-õi parep. Ja õt ahnõst taso-oi õks minnä'.

Aestagidõga' om Obinitsa näütemängu pargikõnõ harinu' kokko kauma, kuuh olõma ja näütemänga mängmä. Tuu om suur asi, õt om sõpru, kinkõga' saat ütidselt lavalaudupääl olla' ja külg külõ kõrral tõisilõ hüivvamiilt pakku'. Šoo nalä-linõ lugu oll tävveste täämbätse päävõ elost. Vaehtõpääll kiil kül' tšuu segäne oll, saa-as õga-kõrd arvu, õt midä ülti, a tuu tull vaest ka' tuust, õt kullõjal hindäl kõrvakuuldminõ nõrgõbast jäänu'. A samah, Setomaal parhilla' kõnõldaski' mit-mih keelih, mitund muudu, nii õt tävveste täämbätsepäävane elokiiil.

Päämäne, õt tahetas üteh-kuuh tetä' ja tetäs. Hulga kae-jit oll lähõbält ja kavvõbast kokko tulnu', kõik sai' naarta' ja kotoh mõtõlda', õt kuis sis ma' eis' elä ja olõ, õt kas ooda hõbõhõist kuldkalakõist vai olõ rahu tuuga', mia om ja kuis om.

Kuldkalakõnõ.

Sundelli Harri pilt

Setokeeline Täheke

Edimäne setokeeline aokiri Täheke sündü siia' ilma teno Laaneotsa Annelalõ, kinkal tull mõtõh, õt võrokeeline aokiri om, sis võisi' olla' ka' seto-keeline. Tä kuts minnugi' kokkosäädjidõ kampa ja aestagal 2018 ollegi' Tähekene olõmah. Õgal aestagal om üts aokiri mano tulnu' ja täämbät-ses om näid sis kokko kuus.

Nii ku õks, ku midägi' tiit, sis saat tšuuat targõbast ja tulõva' vahtsõ' mõttö', õt kuis võisi' olla' viil parebahe, ja nakat tahtma mano midägi' vahtsõbat. Tullegi' mõtõh, õt opada' mõnt laulu ja tuuperäst saiegi' noodi' aokirja.

Õga kõrd om ka' määnegi' lihtsa süük, minkaga' saava' latsõ' ütsindägi' kõrda. Tulõda miilde, õt edimätseh Tähekeseh opati hapupiimäputi. Tuu piäs olõma suurilõ miildetulõtu-sõst, õt om olnu' sääne aig, ku mi kõik sei säänest lihtsat süüki ja tuu oll väiga' hüä.

Õgah numbrih om midägi' luudusõst ja kindlahe latsi hindä jutukõisi, luulõtuusi, joonstuusi. Ma looda, õt pääle latsi om ka suuri jaos huv-tavvi lugõmisi. Kiä' viil mõis-ta-ai lukõ', sis suurõ' saava' näile lukõ' ja avta' meisterdä-misi tetä'. Šoo aestaga meis-terdäminõ om kõõlõ perrele, õt ütehkuuh mõtõlda' uma hõimu pääle ja tulõta' miilde, õt kin-kast ja kost mi peri olõ.

Väigokõnõ mõttõpujakõnõ om, õt tahasi aokirja panda' midägi' suurilõ, kukki' kõik jutukõsõ' omma' kõigi jaos huvtava'. Ma süämeest looda, õt Täheke om teele miiltpiteh ja seto keele opjilõ väikos abili-sõs. Ku' kinkõlgi' om iso midägi' umalt puult aokirja kirotä' vai meele mõni mõttõkõnõ, sis nuid mi ooda ja tehä teid jo ette süämeest. Kaegõ' ja lugõgõ' latsiga' umma seto kiilt.

Täheke tervütäs teid kõiki!

SARVÕ ÕIÕ

3.-9. OKTOOBRI 2023 SETO KULTUURI NÄTÄL

2.–10. oktoober

setokeelitsidõ raamatidõ välläpanõk Luhamaa külämajah.

3.–9. oktoober

Seto Tsäimaja pakk traditsioonilitsi seto süüke.

3.–9. oktoober

Seto Kroonikogo 1994–2023 näütüs Verska kultuurimajah.

3.–15. oktoober

setokeelitsidõ latsiraamatidõ välläpanõk Obinitsa raamadukogoh.

3.–9. oktoober

setokeelitsidõ raamatidõ välläpanõk Saatse raamadukogoh ja lugõmissoovtusõ’.

3.–9. oktoober

setokeelitsidõ raamatidõ ja latsiraamatidõ välläpanõk Verska raamadukogoh, setokeelitsidõ ülesandidõ täütminõ.

3. oktoober

kell 12 setokeelidse Tähekesse programm Obinitsa muuseumih.

3. oktoober

kellä 12–16 seto kirivüü päiv Verska kultuurimajah.

3. oktoober

kell 14 vanõmbaiälistõ kuuholõminõ Luhamaa külämajah – seto süük.

3. oktoober

kell 18 seto tandsa opminõ Obinitsa küläkeskusõh.

3. oktoober

kellä 19–20 kultuuriõtak Verska sanatooriumi Lahe kohvko, esines leelokuur Helmine.

4. oktoober

kell 12 Vabarna Anne „Peko“ ettelugõminõ ja ütehkuih näpotüü tegeminõ Obinitsa muuseumih.

4. oktoober

kell 17 seto keele kursus edesijoudnuilõ Reegi majah.

4. oktoober

kell 18 keraamiga opitarõ Verska Talomuseumih.

5. oktoober

kell 12 PIIRI PEAL KÕND Saatse muuseumih.

5. oktoober

kell 19 etendüs „Kuldkalakõnõ“ Kirsi Taloh.

6. oktoober

kell 17 siidelinte käsitsi maalminõ Verska kultuurimajah.

7. oktoober

kell 10 Eesti põliskiili konverents Verska kultuurimajah.

7. oktoober

kell 12 mihklipäev Talinah Eesti Vabaõhumuseumih.

8. oktoober

kell 10 ülikuul rattil: Pihkva järve viiri müüdä.

8. oktoober

kell 12 Viländimaa seto’ saava’ kokko Saarõpeedi rahvamajah.

8. oktoober

kell 18 kultuuriklubi Setoluu’ 10 tandso- ja kultuurikodoh Modus Talinah.

9. oktoober

kell 15 Setomaa – kuningriik ja sünnüpäiv, avalik arotaminõ Obinitsa muuseumih.

9. oktoober

kell 18 “Kõnõlõmi” sõirast“ Taarka Tarõh Obinitsah.

10. oktoober

kell 18 nukuetendüs „Jussikõsõ säidse sõpra“ Seto Latsi Koolih Talinah.

SÜNNÜPÄÄVÄ’ OKTOOBRIH

Hao Paul – 77 2. oktoober sootska, folklorist, Liinatšura’ laulumiiis	Osi Eve – 57 9. oktoober Helmekaala’ leelonaane	Andresoni Sigre – 47 19. oktoober Rikka Ivvani talo ja pillilaagri pernaane, Meremäe Kooli oppaja	Oraveere Anni – 81 27. oktoober kiränaane Kuusõalonõ
Helmi Oliver – 54 3. oktoober Hõpõhelme’ ja Meremäe mehe’ laulumiiis	Leima Evelin – 31 10. oktoober ülembootska, aokiränik, pillinaane, Lummo Kati leelopargi laulja	Ilvese Aapo – 53 20. oktoober kiränik, kunstnik, laulu- ja pillimiis	Põlluveere Merle – 56 27. oktoober Madara’ ja Ilolisõ leelonaane
Kuremäe Anna – 82 4. oktoober käsitüümeistri, Kuldatsäuga leelonaane	Laiakivi Helgi – 62 15. oktoober Helmise leelonaane	Hüdsi Silver – 61 21. oktoober sootska, seebimeistri	Lennuki Lennart – 38 27. oktoober Sorrõseto laulumiiis
Linnasmäe Ellen – 70 4. oktoober Sorrõseto leelonaane	Justinus Ilmar Kiviloo – 61 16. oktoober EAOK preestri	Tikerpuu Jekaterina – 70 23. oktoober Sõsarõ leelonaane	Viskari Galina – 64 28. oktoober leelo- ja pillinaane
Linnusõ Artur – 34 4. oktoober näütlejä, Zetodõ pillimiis	Linnasmäe Villu – 70 17. oktoober Sorrõseto laulu- ja tandsumiis	Piholaanõ Guuri – 70 24. oktoober Seto Miihi Summa laulumiiis, OUT tiätre näütlejä	Riitsaarõ Evar – 55 29. oktoober sootska, kunstnik, ehtemeistri, Seto Miihi Summa laulumiiis
Keerpalu Marika – 50 6. oktoober Lummo Kati leelopargi laulja	Rakuta Svetlana – 65 18. oktoober Petseri 2. Keskkooli innine oppaja ja direktor	Sergijenko Lilian – 55 25. oktoober Petseri 2. Keskkooli innine oppaja	Valperi Valdo – 50 29. oktoober Liinatšura’ laulumiiis
Kõivo Anna – 95 9. oktoober käsitüümeistri, Kuldatsäuga leelonaane	Jäägri Merle – 58 19. oktoober näütlejä ja luulõtaja	Haavalo Marianne – 36 31. oktoober Siidisõsarõ leelonaane	

Setomaa Vallavalitsus suuv õnnõ:

Anna Kõivo	95	Nadežda Montarovskaja	82	Ivan Tsopatalo	78	Faina Heidorf	73
Õie Sarapuu	93	Valli Leim	81	Heino Jallai	78	Aino Prost	73
Magda Kalju	93	Maria Karro	80	Raissa Prussakova	77	Lembit Und	73
Mihkel Aju	92	Maria Hummal	80	Linda Kõomets	77	Ülari Kuhi	72
Karl Kunnus	90	Silvi Lombiots	79	Leo Laan	77	Antonina Uhanova	72
Silvia Lill	90	Elve Mänd	79	Ilmar Palmik	76	Arend Küttmann	72
Silvi-Glooria Pantalon	88	Valter Roosimäe	79	Leo Kahja	75	Milvi Koba	71
Edur Riitsaar	86	Hilja-Eletiine Koit	79	Ilme Perve	75	Milvi Kõrnas	70
Linda Ohtla	85	Maria Kojus	79	Valter Asu	75	Guuri Piholaan	70
Endel Haljas	84	Valentina Raudsepp	78	Maimu Višnakova	74	Urmars Reinson	70
Anna Kuremägi	82	Maria Mets	78	Olga Võsonurm	74		
Helgi Kõllamägi	82	Valli Lumik	78	Eevi Niido	74		

SÜNDMUSÕ’ SETOMAAL

- **3.–9. oktoober SETO KULTUURI NÄTÄL.**
- **5. oktoober** kell 12.30 koolikontsert Jan Uuspõld Verska kultuurimajah.
- **5. oktoober** kell 16 haridustüütäjidõ tenosündmus Verska kultuurimajah.
- **6.–15. oktoober** Uma mekk kohvikidõ ja restoranidõ nätäl.
- **16.–22. oktoober** Eestimaa rahvamaio nätäl „Kuuhtüü“ („Koostõõ“) sündmusõ’ Setomaa rahvamaioh.
- **28. oktoober** kellä 8–16 Lindora laat.

OLGA KÕLLI

30.01.1951 – 30.08.2023

Aig lätt. Üteh aoga tulõva’, omma’ ja läävä’ inemisõ’ mi eloh. Midägi olõ-i tetä’, kedägi saa-i kinni pitä’, ku tulõ minnä’. Ildaaigu läts mi mant ar’ kallis ineminõ Kõlli Olga. Olgal oll’ suur ja lõõhkõ süä. Mi kõik mahtu sinnä’: umadsõ’, pereh, latsõ’, latsõlatsõ’, hüä’ naabri’, innidse’ tüükaaslasõ, sõbra’. Olga näkk, pand’ tähele ja pidi meelee. Oll’ vaia umainemist huuldada’, vaehtõpääl naabrimemmekelele perrä kaia’, tõõnõkõrd kedägi raamatu-pidämisõga tsuut avtada’, kelle midä kosti kotti üteh panda’ – Olgal oll’ aigu kõigi jaost. Ja lisast olli’ Olgal virga’ kää’ – nuid sokkõ ja kindit, mis täl koet, om viil alalõ kapih mul ku tõisil. Ku kohvi juu, panõ lavva pääle Olga heegeldet pitsiga lina. Hulga väega ilosat käsitüüd jäi timäst meele pallõsilõ mälestüest. Ku ilosa’ ja hõste tett om kõik nuu’ asä’. Säändsesama hoolõga ku kõik tüü’, midä tä eloh tekK, olgu tuu sis finantsjuhina vai pääraamatupidäjana, kotoh vai tüükotusõh.

Mis mullõ väiga hinge läts, tuu oll’ Olga suur vaprus. Üts-kõik määne rassõ asi oll’ iih vai sälätakah, tä ütël õks: „Olõ-i hätä midägi, ma saa hakkama“. Ja kõgõ saigi. Olga oll’ kangõ naase Tõnisoni Manni kõgõ noorõmb lats ja kasvi üles tüü-kah ja hoolõlitsõh perreh.

Ma eis’ sai Olgaga tutvast niisamatõ tä imä peräst. Täp-sembähe küll raamatu peräst, minkõ Olga uma imä elost ja laulast-juttast kokko säädse. Ütsi rito, paprõhaaval kočas tä kokko imä kalli perändi ja sääd kokko raamatust. Ni tuu raamatu „Tõnisoni Manni elo ja timä laulu“ toimõtajast kutsõ Seto Instituut minno. Mi sai Olgaga vooriga sõbrast, nigu olõs tõõnõtõist terve elo tundnu. Kõik jutu’ kõnõli telefonih ar’, kukki olõ-s tõõnõtõist vuurigi eloh nännü. Viil sis, ku oll’ raamatu esitlüs, näimi näost näkko. Sõprus sai pikk, lõpuni.

Aiõumma Sullõ, Olga, armas kulladsõ süämega sõbõr, naidõ ütetoistkümmne ilosa aasta iist, ku mi Su’ka sõbrah olli! Mullõ oll’ suurõst avvust Sinno tunda’.

Igävene mälestüs.

PALMI SILVI

NÕULIKU LEA

1960–2023

Sõbrakõnõ, Leakõnõ, koidõ kangast, kodo kumasi, langa heiteh tarõ heläsi. Virk ollit lõimõ vidämä, meistri kangast kudama. Opsit ummi oppuisi, jaidõ tarko tiidmisi. Kirst võtt’ no’ kirä korjaja, haud võtt’ hammõ kudaja.

Leakõnõ, oll’ sul õks laa-doh kõõ kaupä viländ, vaipu veiga ilosit.

Olliva’ sul muudsa’ mustri’, kifõlitsõ’ olli’ teki’. Kuustõist aastakka mi kampa kävet, naarulinõ ollit naistõ man. Jätit sa meid õks maaha veiga varra, pallõ jäi viil kangit kudamalda. Tütre’ vaest õks võtva’ su peeel’ tüühü, olõt näid hõste opanu.

Igävene mälestüs!

Verska Kirävüü käsitüünaase’

Avaldami kaastunnõt kõigilõ sugulaisilõ, sõprulõ ja võitlus-kaaslaasilõ pikäaigso kaitsõliitlasõ

ENNO SILLAKIVI

surma puhul.

Kaitsõliidu Räpinä Ütsikkompanii

Leinämi

† Helve Toomemägi

† Enno Laiakivi